

Det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter

En analyse og vurdering av kriminaliseringen og straffeutmålingspraksis før og etter dyrevelferdsloven av 2009

Kandidatnummer: 78

Antall ord: 14804

JUS399 Masteroppgave
Det juridiske fakultet

UNIVERSITETET I BERGEN

01.06.2017

Innholdsfortegnelse

1	INNLEDNING	3
1.1	Problemstilling og bakgrunn	3
1.2	Avgrensning og presisering.....	3
1.3	Videre fremstilling	4
1.4	Metode.....	5
1.5	Begrepene dyrevern og dyrevelferd	6
2	BAKENFORLIGGENDE FAKTORER	7
2.1	Dyrevern og dyrevelferd – et kort historisk tilbakeblikk	7
2.2	Kort om begrunnelsen for kriminaliseringen av dyremishandling	8
2.3	Dyrs status og rettigheter	9
2.3.1	Dyrs moralske status	10
2.3.2	Dyrs juridiske status	11
2.3.3	Oppsummert om dyrs rettigheter	12
3	FRA DYREVERNLOVEN TIL DYREVELFERDSLOVEN	13
3.1	Innledning.....	13
3.2	Formålsbestemmelser	13
3.2.1	Dyrevernloven § 2	13
3.2.2	Dyrevelferdsloven § 1	14
3.3	Forbudsbestemmelser.....	14
3.3.1	Dyrevernloven § 8	15
3.3.2	Dyrevelferdsloven § 14	15
3.3.3	Kort om avliving	17
3.4	Påbudsbestemmelser	17
3.4.1	Dyrevernloven § 5a og dyrevelferdsloven § 24	18
3.5	Straffebestemmelser	19
3.5.1	Dyrevernloven § 31	19
3.5.2	Dyrevelferdsloven § 37	20
3.5.2.1	Endring i skyldkravet	20
3.5.2.2	Vurdering av skyldgrad og straffutmåling	22
3.5.2.3	Overtredelser unntatt fra straff.....	23
3.5.3	Kort om rettighetstap	24

4	FORHOLDET MELLOM STRAFFERAMME OG UTMÅLT STRAFF.....	25
4.1	Innledning.....	25
4.2	Straffutmåling ved brudd på forbudsbestemmelsene	25
4.2.1	Saker avgjort etter dyrevernavloven før endring i strafferamme	25
4.2.2	Saker avgjort etter dyrevernavloven etter endring i strafferamme.....	26
4.2.3	Saker avgjort etter dyrevelferdsloven.....	27
4.2.3.1	Lukas-dommen	27
4.3	Straffutmåling ved brudd på påbudsbestemmelsene	28
4.3.1	Saker avgjort etter dyrevernavloven før endring i strafferamme	29
4.3.2	Saker avgjort etter dyrevernavloven etter endring i strafferamme.....	30
4.3.3	Saker avgjort etter dyrevelferdsloven.....	31
4.3.3.1	Jøa-saken.....	33
4.4	Oppsummering	34
5	DEN RETTSPOLITISKE VURDERINGEN.....	35
5.1	Innledning.....	35
5.2	Juridiske synspunkter	35
5.2.1	Lovovertrædelsens straffverdighet.....	35
5.2.2	Forholdsmessighet til andre lovovertrædelser.....	37
5.2.3	Er strafferammen realistisk?.....	38
5.2.4	Oppsummert om strafferammen.....	38
5.3	Dyrevernavorganisasjoners synspunkter	39
5.4	Andre synspunkter	41
5.4.1	Oppdagelsesrisiko og straff.....	41
5.4.2	Reelle hensyn	42
5.5	En kort sammenligning med nordisk rett	42
5.5.1	Svensk rett	42
5.5.2	Dansk rett	43
5.5.3	Oppsummering	43
5.6	Avsluttende bemerkninger.....	44
	Litteraturliste.....	45

1 INNLEDNING

1.1 Problemstilling og bakgrunn

Temaet for denne avhandlingen er det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter, og hvor sterkt dette er. Avhandlingens siktemål er å få frem den utvikling som har vært på dyrevelferdsrettens område når det gjelder dyrs strafferettslige vern før og etter 2009. Dette ønsker jeg å avklare gjennom en analyse og vurdering av kriminaliseringen og straffeutmålingspraksis. Det er ikke tvilsomt at dyr har et strafferettslig vern, men problemstillingen er hvor sterkt det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter er etter gjeldende rett. Det stilles også spørsmål om dyrs strafferettslige vern burde være sterkere.

Det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter er et svært aktuelt tema. I nyere tid kan det vises til flere saker som kan antyde at vernet har blitt sterkere i den forstand at domstolene utmåler strengere straffer for dyremishandling enn tidligere.¹ Samtidig ser vi at dyrs rettigheter i større grad tas på alvor, for eksempel ved at det opprettes dyrepoliti flere steder i landet.² Ved å se til mediernes oppslag om pelsdyroppdrett og den høylytte diskusjonen på Stortinget rundt ulvejakt er det klart at det er et økt fokus rundt dyrevern.³ Helhetlig ser vi at dyr har stor betydning i samfunnet, både sosialt og politisk. Ettersom dyr ikke har en egen stemme er de også avhengige at noen diskuterer rettighetene på deres vegne.

1.2 Avgrensning og presisering

Det er mange lover som angår dyrevelferd, og flere mindre temaer som melder seg i denne sammenheng. Innenfor rammene av denne avhandlingen er det derfor nødvendig å avgrense mot visse lover. Jeg ønsker å fokusere på noen få sentrale bestemmelser i dyrevelferdsloven⁴ (dvfl.), herunder §§ 1, 12, 14, 24 og 37. Disse bestemmelsene har betydning i et strafferettslig perspektiv, og vil dermed bidra til å belyse dyrs strafferettslige vern. Ettersom jeg ønsker å se på utviklingen av rettstilstanden, vil også tilsvarende bestemmelser i dyrevernloven⁵ (dvl.) bli

¹ Særskilt Jøa-saken (HR-2016-2285-A) og Lukas-dommen (HR-2016-295-A).

² Mattilsynets årsrapport (2016) s. 5

³ Se for eksempel <http://www.vg.no/nyheter/innenriks/stortinget-vil-ikke-avvikle-pelsdyroppdrett/a/23575960/> og <https://www.vgtv.no/#!/video/136566/ulvedebatt-i-stortinget>.

⁴ Lov av 19. juni 2009 nr. 97

⁵ Lov av 20. desember 1974 nr. 73

undersøkt. Andre lover som har betydning for dyrenes strafferettslige vern vil trekkes inn i visse sammenhenger, men en grundig undersøkelse av disse faller utenfor.⁶

Formålet med avhandlingen er å analysere den nyere utviklingen av dyrevern, dyrevelferd og utmålt straff for brudd på bestemmelser som skal sikre dyrs rettigheter. Derfor er det nødvendig å avgrense tidsrommet som vil undersøkes. Hovedvekten vil ligge på utviklingen fra 1990 og frem til 2017, med noen få historiske tilbakeblikk.

En stor del av avhandlingen omhandler undersøkelser av rettspraksis og straffutmåling. I alt har over 50 dommer blitt undersøkt. Det har vært nødvendig å avgrense mot en grundig behandling av hver sak på grunn av begrenset plass.

Videre vil det avgrenses mot visse dyrearter. Avhandlingen skal klarlegge hvilket strafferettslig vern selskapsdyr og produksjonsdyr nyter, herunder hunder, katter, sauer, griser og storfe. Dette er dyr som har et særskilt behov for et strafferettslig vern i den forstand at de er avhengige av mennesker for å leve et godt liv. Det har også kommet flere viktige avgjørelser i nyere tid som omhandler disse dyreartene.⁷ Dette innebærer at dyr som faller utenfor disse kategoriene ikke omfattes av drøftelsene. For eksempel vil da forsøksdyr, vilt og fisk falle utenfor.

1.3 Videre fremstilling

For å klarlegge hvor sterkt dyrs strafferettslige vern er, vil den tidligere rettstilstanden etter dyrevernloven holdes opp mot den någjeldende rettstilstanden etter dyrevelferdsloven. Dette gjøres for å vise forskjeller og få frem den utvikling rettsområdet har gjennomgått de senere år.

Først vil viktige faktorer bak dyrs strafferettslige vern trekkes frem, herunder redegjørelse av historikk og begrunnelse for straff, samt en klargjøring av dyrs status og rettigheter.

Deretter vil sentrale lovbestemmelser undersøkes, herunder dvl. §§ 2, 5a, 8, 9 og 31, og dvfl. §§ 1, 12, 14, 24 og 37. Disse paragrafene kategoriseres som formåls-, påbuds-, forbuds- eller straffebestemmelser, og har alle betydning i et strafferettslig perspektiv. Analysen av disse

⁶ For eksempel: straffeloven (20. mai 2005 nr. 28), naturmangfoldloven (19. juni 2009 nr. 100), viltloven (29. mai 1981 nr. 38), reindrifftsloven (15. juni 2007 nr. 40), matloven (19. desember 2003 nr. 124).

⁷ Jøa-saken (HR-2016-2285-A) og Lukas-dommen (HR-2016-295-A) som redegjøres for i pkt. 4.2.3.1 og 4.3.3.1

bestemmelsene vil belyse det strafferettslige vernet dyr nyter gjennom lovverket, og endringene dyrevelferdsloven har ført med seg.

Videre følger en undersøkelse av rettspraksis hvor brudd på de ovennevnte bestemmelsene står sentralt. Denne delen vil vise hvordan straffenivået har endret seg i praksis, og vil være vesentlig for å belyse utviklingen i det strafferettslige vernet. Straffutmåling vil stå sentralt i dette kapittelet.

En sentral problemstilling er om det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter er sterkt nok eller om det bør idømmes strengere straffer. Avslutningsvis vil derfor rettspolitiske vurderinger trekkes inn. Dette innebærer en analyse av ulike synspunkter vedrørende dyrevelferdslovens strafferamme, hvor særlig hensyn bak fastsettelsen av strafferammen vil stå sentralt.

1.4 Metode

Alminnelig juridisk metode anvendes gjennomgående i avhandlingen hvor utgangspunktet blir tatt i lovtekst, som igjen belyses av forarbeider og rettspraksis. Det er begrenset med litteratur innen dyrevelferdsrett, men den litteraturen som finnes har vært verdifull for mine undersøkelser. Forarbeidene til dyrevelferdsloven og straffeloven har også vært essensielle for analysene jeg har foretatt. Dyreetikk er grunnleggende i vurderingen av dyrs status og rettigheter, og følgelig har litteratur om dette også vært viktig.

Når det gjelder rettspraksis, har jeg benyttet meg av praksis fra Høyesterett så langt det har vært mulig. Ettersom det ikke finnes tilstrekkelig med saker fra Høyesterett, har det vært nødvendig å trekke inn underrettspraksis. Det er klart at underrettspraksis ikke har den samme rettskildemessige verdien som høyesterettspraksis, men den er interessant og essensiell for å belyse utviklingen på rettsområdet. Ifølge Nygaard er underrettspraksis relevant for å vise hvordan domstolene løser problemstillinger og for å se hvordan de ulike momentene blir vektlagt, særlig på rettsområder hvor det er lite høyesterettspraksis.⁸ Eckhoff har anerkjent at underrettspraksis har en større betydning på rettsområder hvor saker sjeldent ankes til Høyesterett, samt for underrettspraksis som ofte trekkes frem i juridisk teori. Dette bidrar til å styrke deres verdi som rettskilde.⁹ Dyrevelferdsrett må sies å være et rettsområde hvor få

⁸ Nygaard (2004) s. 210

⁹ Eckhoff (2001) s. 162

saker ankes til Høyesterett. Flere av underrettsdommene jeg trekker frem underveis er også nevnt i den litteraturen jeg har benyttet meg av. Følgelig vil underrettspraksisen i denne avhandlingen ha rettskildemessig verdi til en viss grad.

1.5 Begrepene dyrevern og dyrevelferd

Dyrevern retter seg mot tiltak som skal sikre at dyr blir behandlet godt, og det å hindre at dyr blir utsatt for mishandling, vanskjøtsel og lidelser.¹⁰ Det innebærer således en handlingsplikt overfor dyr. Enhver må sørge for at alle dyr som er omfattet av lovverket ikke lider. Både dyrevernloven fra 1935 og 1974 baserte seg på dyrevernbegrepet, men i sistnevnte lov hadde begrepet større rekkevidde. Mens dyrevernloven fra 1935 fokuserte på at dyr skulle beskyttes mot mishandling og lidelser, hadde dyrevernloven fra 1974 et videre fokus på at dyr skulle kunne utfolde seg ut fra sine instinkter. Dette var en prinsipiell endring, og viste at det var en allmenn økende forståelse av dyrs behov.¹¹

Da dyrevelferdsloven ble vedtatt i 2009, ble ”dyrevern” erstattet med ”dyrevelferd”. Det er vanskelig å gi en presis definisjon av begrepet dyrevelferd, men det er utdypet gjennom flere kilder. Ifølge forarbeidene til dyrevelferdsloven defineres dyrevelferd som *”individets subjektive opplevelse av sin mentale og fysiske tilstand som følge av dets forsøk på å mestre sitt miljø”*.¹² Dette innebærer at dyr har flere behov som må oppfylles for at det skal oppfattes som god dyrevelferd, og at det er dyrets egen oppfatning som skal legges til grunn i vurderingen. Det er svært vanskelig å måle dyrs følelser og oppfatninger, og definisjonen gir derfor et dårlig utgangspunkt for å bestemme hva som er god dyrevelferd. I forarbeidene uttrykkes det derfor videre at det er det objektive som må legges til grunn i vurderingen.¹³ Dette betyr at omstendighetene omkring en gitt situasjon, samt den allmenne oppfatningen av behandlingen av dyr, legges til grunn for å vurdere om dyrevelferden er god eller dårlig.

Brambell-kommisjonen har vært svært viktig i internasjonal sammenheng når det gjelder dyrevelferd og hva som ligger i dette begrepet.¹⁴ Kommisjonen la frem en rapport hvor fem grunnleggende friheter ble presentert. De fem friheter er friheten fra (1) sult og tørste, (2) fysisk ubehag, (3) smerte, skade og sykdom, (4) angst og frykt, og frihet til (5) å utfolde seg

¹⁰ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 26

¹¹ Kommentartutgave (1997) s. 15

¹² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93.

¹³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

¹⁴ Brambell-kommisjonen ble satt sammen i Storbritannia på 1960-tallet. Formålet med kommisjonen var å utvikle retningslinjer for hva som var god velferd for landbruksdyr.

på en naturlig måte.¹⁵ Disse kriteriene er internasjonalt akseptert, og ble benyttet i utarbeidelsen av dyrevernsloven.¹⁶ Til tross for at rapporten omhandlet landbruksdyr er kriteriene gitt anvendelse på andre dyr.¹⁷

2 BAKENFORLIGGENDE FAKTORER

2.1 Dyreverns og dyrevelferd – et kort historisk tilbakeblikk

Dyreverns og dyrevelferd har vært et tema i over 150 år. Allerede i straffeloven fra 1842 var det bestemt at *”biser nogen grusomhed ved mishandling av kreaturer (...) straffes han med bøder eller fængsel”*.¹⁸ Dette er det første tegnet i norsk historie på at dyreplageri ble straffet. Da straffeloven av 1902 ble vedtatt, kom det inn en bestemmelse i § 382 som i det vesentlige var lik bestemmelsen fra 1842. I 1920 ble bestemmelsen revidert og lød *”den som ved vanrøkt, overanstrengelse eller på annen måte gjør seg skyldig i mishandling av dyr (...) straffes med bøter eller fængsel”*.¹⁹ Allerede på denne tiden så vi en viktig utvikling på rettsområdet. Det var ikke lenger krav om grusom eller ondskapsfull mishandling. All mishandling av dyr ble omfattet av straffebestemmelsen.²⁰

Behovet for en mer generell lovgivning på rettsområdet ble mer og mer trykkende i de etterfølgende årene. Bakgrunnen for dette var særlig de økende tilfellene av sultefôring og omsorgssvikt av husdyr.²¹ Rundt om i Europa fikk også flere land generell lovgivning på området, og Norge så seg nødt til å følge utviklingen.²² I 1935 ble det for første gang i Norges historie vedtatt en egen lov om dyreverns.²³

Ettersom norsk husdyrhold gjennomgikk en betydelig utvikling de neste tiårene, ble det igjen behov for en ny lovgivning om dyreverns. Utviklingen bestod blant annet i teknologi og fabrikkproduksjon. Bøndene hadde en større mengde dyr og driften ble mer intens.²⁴

¹⁵ Brambell-kommisjonen (1965) s. 9.

¹⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 65.

¹⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 65.

¹⁸ Lov angaaende Forbrydelser af 20de August 1842 kap. 23 § 19

¹⁹ Ot.prp. nr. 14 (1920) s. 1

²⁰ Kommentartutgave (1997) s. 13

²¹ Kommentartutgave (1997) s. 13

²² For eksempel England (1911), Skottland (1912) og Danmark (1916) jf. Kommentartutgave (1997) s. 13

²³ Kommentartutgave (1997) s. 13

²⁴ Kommentartutgave (1997) s. 14-15

Utviklingen var for stor til at en endring av loven fra 1935 var tilstrekkelig. Det var behov for en helt ny lov, og den nye dyrevernloven ble vedtatt i 1974.

Den største endringen på rettsområdet ble gitt i dvl. § 2 som sa *”det skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturleg trong hjå dyret så det ikkje kjem i fåre for å lida i utrengsmål”*. Bestemmelsen innebar en stor utvikling for dyrs velferd, og medførte en betydelig innskrenking av måten dyr kunne behandles på.²⁵

De neste 40 årene skjedde det ytterligere endringer i norsk dyrehold. Utviklingen av akvakulturnæringen tok store skritt, flere dyr ble benyttet i forbindelse med sport, flere sykdommer kunne behandles enn tidligere, og ikke minst økte kunnskapen om dyrs behov betydelig.²⁶ Denne utviklingen måtte få konsekvenser for hvordan dyr skulle behandles, og det ble igjen behov for en ny lov. I 2009 ble dyrevelferdsloven vedtatt.

2.2 Kort om begrunnelsen for kriminaliseringen av dyremishandling

Begrunnelsen for at dyremishandling er kriminalisert er et utgangspunkt for hvorfor dyr har et eksisterende strafferettslig vern, og det er således viktig å trekke frem innledningsvis.

Dyrevelferdsloven beskytter en viktig samfunnsinteresse, og det er hovedsakelig denne interessen som begrunner at dyremishandling må kriminaliseres.²⁷ Utover dette gir forarbeidene til dyrevelferdsloven lite informasjon når det kommer til kriminaliseringen av brudd på loven. Det er uansett på det rene at straff må anses som et essensielt virkemiddel for å verne om dyr som samfunnsinteresse. Dyrevelferdsloven § 1 fastslår at *”[f]ormålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr”*. Det er da naturlig å konkludere med at straff for brudd på dyrevelferdsloven har til hensikt å fremme dette formålet, og verne om de verdiene som loven bygger på.

Straffereaksjon kan generelt bidra til å hindre fremtidige krenkelser.²⁸

Kriminalitetsforebyggende virkninger kan gjelde både allment og individuelt. Den allmennpreventive virkningen retter seg mot straffetrusselens avskrekkende funksjon på samfunnsnivå, mens individualprevensjon retter seg mot den effekten straffen har på

²⁵ Kommentartutgave (1997) s. 15

²⁶ Kommentartutgave (2011) s. 13

²⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

²⁸ Gröning, Husabø og Jacobsen (2015) s. 67

gjerningspersonen for å hindre vedkommende i å foreta nye straffbare handlinger.²⁹ Disse preventive betraktningene er likevel sekundære begrunnelser for straff. I første rekke står straffverdigheten ved en overtredelse. Dette innebærer at klanderverdige handlinger bør straffes selv om reaksjonen ikke nødvendigvis har en preventiv funksjon.³⁰

Det uttales i dyrevelferdslovens forarbeider at straff kun vil ha en viss allmenn- og individualpreventiv virkning ettersom det ofte ligger personlige forhold til grunn for lovbrudd.³¹ Ut fra de generelle begrunnelsene for straff gitt i forrige avsnitt, er det naturlig å komme til at handlingens straffverdighet er sentral i begrunnelsen for kriminaliseringen av dyremishandling.

I den rettspolitiske vurderingen i pkt. 5.2 vil bakgrunnen for dyrevelferdslovens strafferamme redegjøres for. Begrunnelsen for straff og straffutmåling utdypes nærmere i forbindelse med den redegjørelsen.

2.3 Dyrs status og rettigheter

Et sentralt mål med dyrevelferdsloven er å presisere hvilken status dyr har i samfunnet.³² Amsterdamtraktaten³³ fastslo de grunnleggende reglene for dyrevelferd i EU hvor det blant annet ble uttrykt at dyr er "*sentinent beings*". Dette innebærer at dyr har følelser og evner som i stor grad kan sammenlignes med de følelser og evner mennesker har. Dette har også blitt anerkjent i forarbeidene til dyrevelferdsloven.³⁴ Amsterdamtraktaten er ikke ratifisert, og heller ikke en del av norsk rett gjennom EØS-avtalen, men den ble likevel tillagt vekt i utarbeidelsen av dyrevelferdsloven. I en stortingsmelding fra 2003 ble norsk dyrehold drøftet, og nye mål og tiltak på området ble lagt frem. I meldingen ble Amsterdamtraktaten trukket frem, og det ble konkludert med at dyrevern og dyrevelferd anses å strekke seg lengre i Norge enn det som anerkjennes i traktaten.³⁵ Det er da nærliggende å anta at dyr har en høyere status i Norge enn hva som kreves etter internasjonal rett.

²⁹ Gröning, Husabø og Jacobsen (2015) s. 56

³⁰ Gröning, Husabø og Jacobsen (2015) s. 77

³¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

³² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7

³³ Amsterdamtraktaten, ikrafttredelse 1. mai 1999, den tredje revisjonen av EUs forfatningstraktat, altså lovverket som fastslår rolle- og kompetansefordelingen mellom medlemslandene.

³⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

³⁵ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 146.

Rettigheter innebærer friheter og krav for et subjekt, og det gir et strafferettslig vern i den forstand at brudd på en rettighet kan medføre at visse negative sanksjoner blir ilagt den ansvarlige. Motstykke til rettigheter er plikter. Dyrevelferdsloven pålegger mennesker en rekke plikter i dyrs interesse, og reglene fremstår derfor ikke umiddelbart som rettigheter for dyrene.

Vurderingen av dyrs status og rettigheter knytter seg tett sammen. Status må anses som en forutsetning for at et individ eller en gruppe i samfunnet skal oppnå rettigheter. Derfor må det først vurderes hvilken status dyr har i samfunnet, og deretter vurderes hvorvidt dyr har rettigheter som følge av dette.

Det er naturlig å anse den moralske status som et premiss for å kunne ha juridisk status. Det må derfor klarlegges om dyr har en moralsk status før det kan vurderes hvilken juridisk status de har.

2.3.1 Dyrs moralske status

Moralsk status innebærer at det aktuelle subjektet blir tatt hensyn til i moralske vurderinger.³⁶ Mennesket anses som et moralsk vesen ettersom det har evnen til å tenke og handle ut fra fornuft. Historisk sett har ikke dyr blitt ansett som et moralsk vesen, men dette synspunktet har endret seg over tid.³⁷

Ifølge en britisk professor ved navn Sorabij vil de samme argumentene som beskytter mennesker også kunne beskytte dyr, såfremt det ikke foreligger relevante moralske forskjeller.³⁸ En slik tilnærming innebærer at det er naturlig å tenke at dyr da vil ha de samme rettighetene som mennesker, som for eksempel retten til liv. I forarbeidene til dyrevelferdsloven ble det uttalt at *”[d]epartementet mener det må være lovlig å avlive dyr uten at det skal foreligge særskilt begrunnelse for dette. Loven skal bidra til at dyr har det godt mens de lever, og at de blir avlivet på en forsvarlig måte”*.³⁹ Dette betyr at dyr ikke har rett til liv, men i følge Sorabij kan altså et slikt unntak begrunnes i moralske ulikheter.

³⁶ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 18.

³⁷ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 19

³⁸ Føllesdal s. 97.

³⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 45.

Dyr har videre et krav på å bli beskyttet for deres egen del, og dette taler for at de har status som et moralsk vesen.⁴⁰ At dyr er følende skapninger må også tilsi at dyr har moralsk status.

Det er naturlig å konkludere med at dyr har status som et moralsk vesen.

2.3.2 Dyrs juridiske status

Dyr har juridisk status som ting etter norsk rett.⁴¹ Det kan tolkes dithen at dyr er eiendom, og at eier har rådighet og kan behandle gjenstanden slik han ønsker. Det vil i utgangspunktet også innebære at dyr ikke har noen rettigheter. Dyrevelferdsloven setter begrensninger for hvordan dyr kan behandles, og innebærer følgelig en begrensning i rådigheten. Dyr kan ikke behandles på en hvilken som helst måte, og skiller seg dermed ut fra andre gjenstander.⁴² Dette taler for at dyr har en annen juridisk status etter dyrevelferdsloven enn øvrige lover.

I vurderingen av dyrs juridiske status, er det viktig å avklare om dyrevelferdsloven eksisterer med det formålet om å beskytte dyr for dyrenes skyld, eller for å uttrykke ønskelig adferd overfor dyr ut fra menneskets perspektiv.⁴³

Dyrevelferd er for mange mennesker en viktig interesse i den forstand at dyremishandling og annen dårlig behandling av dyr kan være opprørende å vitne.⁴⁴ I forarbeidene er dyrevelferd også nevnt som et samfunnsgode.⁴⁵ For eksempel kan dyrehold gi terapeutisk effekt, det kan bidra til positiv aktivitet, og skape interesse og gi kunnskap om biologi, natur og miljø.⁴⁶ Dette taler for at dyrevelferdsloven er gitt ut fra menneskers interesse.

I følge dvfl. § 1 jf. § 3 skal dyrs egenverdi beskyttes ved å fremme god dyrevelferd og vise respekt for dyr. Dette antyder at loven er gitt ut fra dyrenes interesse.

I forarbeidene uttales det at *”loven skal være en moderne lov som beskytter dyrene ut i fra faglig viten og med utgangspunkt i hva som er i dyrenes interesse”*.⁴⁷ Videre uttales det at departementet ønsker *”å fokusere på at loven skal sette hensynet til dyrene i sentrum”*.⁴⁸ Det

⁴⁰ Kommentartutgave (2011) s. 21

⁴¹ St.meld. nr 12 (2002-2003) s. 136. Se for eksempel strl. § 351 og godtroervervloven § 1.

⁴² Se for eksempel dvfl. § 3

⁴³ Kommentartutgave (2011) s. 21

⁴⁴ Kommentartutgave (2011) s. 21

⁴⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

⁴⁶ Brev til Klima- og miljødepartementet (2012) s. 1

⁴⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 7

⁴⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 19

har også blitt uttalt i en stortingsmelding at ”[d]yrevern er likevel viktig først og fremst av hensyn til dyrene selv”.⁴⁹ Disse momentene trekker i den retning at dyrevelferdslovens bestemmelser er gitt med tanke på hensynet til beskyttelse for dyrenes skyld.⁵⁰

Det er følgelig klart at dyrevelferdsloven er gitt ut fra blant annet dyrs interesser. Disse interessene ivaretas av en rekke aktører, for eksempel politi og dyrevernsorganisasjoner.⁵¹ Ifølge Jo Hov er det merkverdig at dyr har interesser, men ikke rettigheter.⁵² Ettersom det er klart at dyr har interesser, taler dette argumentet for at dyr til en viss grad er subjekter som har krav på beskyttelse etter dyrevelferdsloven. Det er ut fra dette nærliggende å konkludere med at dyr har status som et juridisk vesen etter dyrevelferdsloven.

2.3.3 Oppsummert om dyrs rettigheter

Utviklingen av dyrs moralske og juridiske status kan knyttes opp til formålet bak dyrs strafferettslige vern. Tidligere ble det påstått at dyrs moralske status handlet om hvorvidt dyr hadde evnen til å tenke og tale.⁵³ Jeremy Bentham avviste denne påstanden ved å konkludere med at dyrs moralske status ikke har med deres evne til å tenke eller snakke, men heller deres evne til å lide.⁵⁴ Dette poenget blir ofte trukket frem som bakgrunnen for dyrenes behov for et strafferettslig vern.⁵⁵

Nå som det er klargjort at dyr har status som et moralsk vesen og juridisk vesen, er det naturlig å trekke den slutning at dyr også har rettigheter jf. drøftelsen ovenfor (pkt. 2.3).

Forarbeidene til dyrevelferdsloven er klar i sin tale angående dyrs rettigheter, når det uttrykkes at dyr ikke har rettigheter utover det som er gitt i dyrevelferdsloven.⁵⁶ Etter en antitetisk tolkning betyr det at dyr faktisk har rettigheter etter dyrevelferdsloven.

Det er altså ingen tvil om at dyr har rettigheter og nyter et visst strafferettslig vern, men spørsmålet som skal drøftes videre er hvor sterk dette vernet er etter dyrevelferdsloven.

⁴⁹ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 18.

⁵⁰ Kommentartutgave (2011) s. 21

⁵¹ Kommentartutgave (2011) s. 22

⁵² Hov, J. (2005). Brev til Landbruks- og matdepartementet jf. Kommentartutgave (2011) s. 22

⁵³ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 19

⁵⁴ Garrett (2000) s. VII jf. Ellefsen (2013) s. 34

⁵⁵ Ellefsen (2013) s. 34

⁵⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 24

3 FRA DYREVERNLOVEN TIL DYREVELFERDSLOVEN

3.1 Innledning

Dette kapittelet vil ta for seg den utviklingen dyrevern og dyrevelferd har gått gjennom de siste tiårene. Jeg vil redegjøre for dvfl. §§ 1, 12, 14, 24 og 37, samt de parallelle bestemmelsene i dyrevernloven. Bestemmelsene har betydning i et strafferettslig perspektiv, og den videre drøftelsen vil således i stor grad bidra til å avklare hvor sterkt dyrenes strafferettslige vern er i dag. For å få frem utviklingen best mulig vil dyrevernloven og dyrevelferdsloven med forarbeider sammenlignes for hver enkelt av de nevnte bestemmelsene.

3.2 Formålsbestemmelser

I utgangspunktet vil det ikke kunne knyttes straffansvar til en formålsbestemmelse, men likevel har slike bestemmelser stor rettskildemessig betydning, også når det er tale om straff. Formålsbestemmelser nevner overordnede hensyn som loven bygger på, og benyttes i stor grad for å tolke hva som ligger i øvrige bestemmelser i samme lov.

3.2.1 Dyrevernloven § 2

Dyrevernloven hadde i utgangspunktet ingen formålsbestemmelse, men dvl. § 2 var hovedbestemmelsen og det nærmeste man kom en angivelse av lovens formål.⁵⁷

Bestemmelsen lød; *”det skal farast vel med dyr og takast omsyn til instinkt og naturleg trong hjå dyret så det ikkje kjem i fåre for å lida i utrengsmål”*. Etter naturlig språklig forståelse innebar bestemmelsen at dyr nøy et visst vern mot lidelser, samtidig som nødvendige lidelser var lovlige. Ordlyden tilsa at det måtte gjøres en skjønsmessig vurdering for å avklare om en lidelse var nødvendig eller ikke. Det innebar en avveining mellom de motstående interessene, altså formålet med den aktuelle handlingen mot hensynet til dyret.

Ifølge forarbeidene var det i visse tilfeller umulig å unngå at dyr lider. Komiteen uttrykte at *”dette er en naturlig følge av at samfunnet utnytter dyrene i sin interesse, enten det gjelder av rent ernæringsmessige grunner, av økonomiske grunner eller for hyggenes og adspredelsens skyld”*.⁵⁸ Dette betyr blant annet at lidelser som ble påført dyr for at mennesker skulle hygge

⁵⁷ Kommentarutgave (2011) s. 15

⁵⁸ Ot.prp. nr. 27 (1973-1974) s. 29

seg, ble ansett som nødvendige. Dette synspunktet illustrerer i stor grad hvilket strafferettslig vern dyrene nød under dyrevernavloven.

3.2.2 Dyrevelferdsloven § 1

Den gjeldende dyrevelferdsloven har sin formålsbestemmelse i § 1. Bestemmelsen lyder; ”[f]ormålet med loven er å fremme god dyrevelferd og respekt for dyr”. Dvfl. § 3 andre punktum kan også nevnes i denne sammenheng. Der uttrykkes det at ”[d]yr skal behandles godt og beskyttes mot fare for unødige påkjenninger og belastninger”. Sammen utgjør disse to bestemmelsene en videreføring av dvl. § 2.

Et nytt tilskudd i dyrevelferdsloven er at menneskene skal ha ”respekt for dyr”. En naturlig språklig forståelse av dette innebærer at mennesker skal ha gode holdninger overfor dyr. I forarbeidene uttrykkes det at respekt fremmes ”gjennom å styrke deres stilling i samfunnet”.⁵⁹ Respekt har betydning for hvordan vi ser på dyr, og liten eller ingen respekt kan resultere i at vi anser dyr som maskiner.⁶⁰ Dette har dyrevelferdsloven tatt ett oppgjør med ved å gi dyr status som et juridisk vesen som har krav på beskyttelse (se pkt. 2.3.2). Det viser at utviklingen på rettsområdet har vært betydelig, og taler for at dyr nyter et større rettslig vern etter dyrevelferdsloven enn hva de gjorde etter dyrevernavloven.

Ved å sette formålene i de to lovene opp mot hverandre, er det nærliggende å komme frem til at formålet tidligere var å hindre dårlig dyrevelferd, mens formålet nå er å fremme god dyrevelferd. Dette er en styrking av dyrevernavnet.

3.3 Forbudsbestemmelser

Forbudsbestemmelser har direkte betydning i forbindelse til straffansvar. Brudd på disse bestemmelsene vil være grunnlaget for eventuell straff. En sammenligning av dyrevernavloven og dyrevelferdsloven vil vise hvilke handlinger overfor dyr som var forbudt før i forhold til hvilke handlinger som er forbudt etter någjeldende rett.

⁵⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 14

⁶⁰ St.meld. nr. 12 (2002-2003) s. 18

3.3.1 Dyrevernloven § 8

Dyrevernloven hadde flere forbudsbestemmelser spredt utover flere kapitler. For eksempel dvl. §§ 8 og 11 om forbud mot visse måter å behandle og bruke dyr på, § 13 om forbud mot visse inngrep, og § 14 om forbud knyttet til fisk og krepsdyr. Disse bestemmelsene var utformet svært spesifikt, og dette kunne medføre problemer ved klarleggingen av hva som ble omfattet av forbudet.

Dette kan eksemplifiseres ved å ta utgangspunkt i dvl. § 8 første ledd som bestemte at *”[d]et er forbode å sparka dyr eller slå dyr med staur, med reip eller reim som det er knute eller noko liknande på, eller slå med noko anna som kan gjere dyret like vondt”*. Bestemmelsen var en videreføring av § 10 i dyrevernloven fra 1935.⁶¹ Ettersom bestemmelsen forbydde voldshandlinger mot dyr ved bruk av spesifikke gjenstander, var den følgelig detaljert utformet.

I Rt. 1949 s. 374 opphevet Høyesterett domsavsigelsen til herredsretten på grunn av lovanvendelsen. Saken handlet om et dyr som hadde blitt skadet ved bruk av en spade og en lærgrime med en tynn jernkjetting. Dette tilfelle ble vurdert til å ikke være omfattet av bestemmelsen. Høyesterett mente derimot at slike redskap var omfattet av bestemmelsen. Dette viser at dyrevernlovens spesifikke forbudsbestemmelser kunne by på problemer, og også innebære et svekket rettsvern for dyrene.

3.3.2 Dyrevelferdsloven § 14

I motsetning til den tidligere dyrevernloven, opererer dyrevelferdsloven med en mer generell tilnærming hvor alle forbud er tatt inn i én bestemmelse. Dvfl. § 14 bokstav a lyder; *”[d]et er forbudt å utøve vold mot dyr”*. Voldsbegrepet er nytt, og defineres i forarbeidene som følger:

”Kjernen i voldshandlinger er at man bevisst eller uaktsomt påfører dyr påkjenninger og belastninger eller utsetter det for sterke aversiver, som ikke er nødvendige av hensyn til dyret selv eller annet legitimt formål. (...) Vold vil ofte være både mental og fysisk, men dyr kan skremmes og stresses også uten bruk av fysisk vold. Eksempel på påkjenninger og belastninger av mental karakter er uro, frykt, angst, stress og andre mentale påkjenninger eller endringer som kan gi redusert velferd. Vold kan omfatte slag, spark, klyping, biting, brenning, frysing, bruk av redskap, unødig tvang, å drive

⁶¹ Kommentartutgave (1997) s. 68

*dyr for hardt osv. (...) Fysisk vold omfatter handlinger som kan gi både indre og ytre skader på kroppen”.*⁶²

Denne definisjonen viser at voldsbegrepet rekker vidt, og følgelig beskytter dyr i langt større grad enn hva dyrevernloven gjorde. I forarbeidene uttrykkes det også at det generelt bør være samsvar mellom terminologien i straffeloven og dyrevelferdsloven.⁶³ Dette innebærer at handlinger som oppfattes som vold mot mennesker etter straffeloven, også bør regnes som vold mot dyr etter dyrevelferdsloven. Innføringen av voldsbegrepet har således hatt stor betydning for dyrenes strafferettslige vern. De aller fleste handlinger som er egnet til å påføre dyr smerter omfattes av dvfl. § 14 bokstav a. Dette innebærer følgelig at voldshandlinger som tidligere ikke var omfattet av lovverket, kan straffes etter dagens rettstilstand. Et slikt generelt forbud mot å utøve vold mot dyr beskytter dyrene i mye større grad enn hva de spesifikke reglene gjorde.

Dvfl. § 14 bokstav b forbyr å hensette dyr i hjelpeløs tilstand. Bestemmelsen fremstår som en ny bestemmelse, men slike handlinger ble i realiteten omfattet av dvl. § 2. Dette fremgikk av ordlyden *”farast vel med dyr”*.⁶⁴ Ifølge forarbeidene innebærer en hjelpeløs tilstand situasjoner hvor et dyr blir overlatt til seg selv uten mulighet til å klare seg.⁶⁵ Et eksempel på en slik situasjon er hvor en hund blir stengt inne i en bil hvor temperaturen medfører lidelser eller død. Tidligere og gjeldende rettstilstand fremstår som lik når det gjelder slike handlinger.

Dyrevelferdsloven § 14 bokstav c forbyr seksuell bruk av dyr. Det fantes ikke en tilsvarende bestemmelse i dyrevernloven, men dvl. § 2 ble ansett å omfatte situasjoner hvor seksuell bruk av dyr kunne medføre lidelser for dyret.⁶⁶ En vesentlig forskjell fra dvl. § 2 er at dvfl. § 14 bokstav c omfatter all seksuell bruk av dyr, uavhengig av om dyret påføres noen fysisk eller psykisk påkjenning.⁶⁷ Ved å unngå en vurdering av konsekvensene av seksuell bruk, vil dyrene beskyttes i betydelig større grad. Den nye bestemmelsen og dens innhold innebærer således at dyr nyter et sterkere strafferettslig vern etter gjeldende rett når det gjelder faren for å bli utsatt for seksuelle krenkelser.

⁶² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103

⁶³ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 50

⁶⁴ Kommentartutgave (2011) s. 168

⁶⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 103.

⁶⁶ Kommentartutgave (2011) s. 168.

⁶⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 50 og 103.

Helhetlig viser denne sammenligningen av forbudsbestemmelsene at dyr er vesentlig bedre beskyttet etter dagens rettstilstand. Flere voldshandlinger har blitt forbudt, og dyr nyter nå et absolutt strafferettslig vern mot seksuelle handlinger.

3.3.3 Kort om avliving

Som nevnt, har ikke dyr rett til liv i den forstand at dyreholder kan velge å avlive sine dyr. Det stilles likevel et krav om at avliving skal skje på en *”dyrevelferdsmessig forsvarlig måte”* jf. dvfl. § 12. Dette er hovedsakelig en videreføring av dvl. §§ 9 og 10 som bestemte at dyr skulle avlives *”på slik måte at dyret ikke kjem i fåre for å lida i utrensmål”*. En forskjell er at dvfl. § 12 er utformet mer generelt, og at den tar for seg ulike deler av avlivingsprosessen.⁶⁸

Kravet til *”dyrevelferdsmessig forsvarlig måte”* knytter seg til dyrets oppfattelse av situasjonen. Dette innebærer at dyr må avlives på en måte som i minst mulig grad medfører stress, angst, frykt, smerte eller andre belastninger for dyret.⁶⁹ Ifølge forarbeidene skal avliving skje så skånsomt som mulig, og det bør *”benyttes metoder som så langt som mulig ivaretar hensynet til dyrevelferd”*.⁷⁰ Kravene ved avliving gjelder både håndteringen av dyret og avlivingsmetoden.⁷¹

Til tross for at dvfl. § 12 er mer generelt formulert enn dvl. §§ 9 og 10, tilsier det ikke et sterkere strafferettslig vern. I all hovedsak omfattet dyrevernloven samme avlivingsmetoder som dagens dyrevelferdslov. Begge lover har benyttet seg av et grunnkrav om forsvarlighet og at dyr ikke skal lide mer enn nødvendig. I analysen av rettspraksis nedenfor (pkt. 4.2), vil det likevel vise seg at dyrs strafferettslige vern har utviklet seg i stor grad når det gjelder straff for brudd på kravene til avliving.

3.4 Påbudsbestemmelser

Alle som eier dyr har et stort ansvar. Det er påbudt å sørge for at dyrene har det godt, blant annet ved at de får tilstrekkelig med mat og drikke, og at de beskyttes mot sykdom og skade. Disse påbudene er særlig viktige ettersom dyr er avhengige av at dyreholder tar godt vare på dem. Uten godt stell og tilsyn av mennesker vil selskapsdyr og produksjonsdyr gjennomgå

⁶⁸ Kommentartutgave (2011) s. 135

⁶⁹ Kommentartutgave (2011) s. 137

⁷⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9 og s. 100

⁷¹ Kommentartutgave (2011) s. 137.

store lidelser eller i verste fall dø. Dyreholdere vil følgelig ha et stort ansvar, og derfor vil disse påbudsbestemmelsene ha betydning i et strafferettslig perspektiv. I det følgende redegjøres det for hvilke krav som ble stilt til dyreholder i denne sammenheng etter dyrevernloven, og hvilke krav som stilles i dag etter dyrevelferdsloven.

3.4.1 Dyrevernloven § 5a og dyrevelferdsloven § 24

Dvl. § 5a påla eier og innehaver å gi tilstrekkelig og godt fôr og vann, forsvarlig tilsyn og stell, god behandling av syke eller skadde dyr, avlive dyr om nødvendig, samt at dyr skulle sannes inn i tide. Dvfl. § 24 viderefører denne regelen med noen få nyanser. En viktig forskjell er den generelle utformingen som § 24 opererer med. Det oppstilles et overordnet krav til ”*godt tilsyn og stell*” som følges av en presisering av det sentrale som ligger i dette kravet.⁷² Denne generelle tilnærmingen medfører at enhver form for omsorgssvikt er omfattet av bestemmelsen.⁷³

Både dvl. § 5a og dvfl. § 24 opererer med en sikringsplikt overfor dyr. Dyrenes rett til godt stell og tilsyn skal aktivt sikres av dyreholder. Denne sikringsplikten har i all hovedsak hatt det samme innholdet de siste tiårene, men pliktsubjektet har endret seg. I dvl. § 5a var det ”*eigar eller innehavar*” som hadde ansvaret for å sørge for at dyrene fikk godt nok stell og tilsyn. Dvfl. § 24 bruker den mer generelle termen ”*dyreholder*”. Ifølge forarbeidene omfatter dette begrepet både eier og andre som har permanent eller midlertidig ansvar for dyret.⁷⁴ Dette betyr at også den som har ansvaret for andres dyr er omfattet av gjeldende rett. En slik utvidelse av pliktsubjektet innebærer en viss styrking av dyrenes strafferettslige vern.

Begrepene ”stell” og ”tilsyn” er vide, og hva som anses som godt stell og tilsyn vil endre seg i samsvar med utviklingen av samfunnet, herunder økt kunnskap omkring dyrs behov. Ettersom begrepene endrer seg i tråd med samfunnet, kan ikke kravene i dvl. § 5a satt opp mot kravene i dvfl. § 24 isolert sett anses som en styrking av dyrevernet. Det er samfunnsutviklingen som bidrar til at dyrs rett til godt stell og tilsyn styrkes.

I forarbeidene til dyrevelferdsloven ble det vist til at dvl. § 5a manglet en ”*prinsipiell bestemmelse om forebyggende tiltak mot fare, spredning av sykdom eller at dyr skal ha*

⁷² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 68.

⁷³ Kommentarutgave (2011) s. 268

⁷⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 93

tilstrekkelig grad av tamhet". Disse kriteriene var kun nedfelt i forskrifter.⁷⁵ I dag er dette eksplisitt nevnt i dvfl. § 24 første ledd bokstav b, c og d. Ettersom lov har større vekt som rettskilde enn forskrifter, vil dette innebærer en viss styrking av dyrs rettsvern.

Drøftelsen ovenfor viser at påbudsbestemmelsene om stell og tilsyn i dyrevernavloven og dyrevelferdsloven i all hovedsak har det samme innholdet. Det strafferettslige vernet vil likevel vise seg å være vesentlig styrket når rettspraksis på området blir undersøkt nedenfor (pkt. 4.3).

3.5 Straffebestemmelser

Dyrevernavloven § 31 og dyrevelferdsloven § 37 er essensielle i vurderingen av dyrs strafferettslige vern ettersom det er disse bestemmelsene som fastsetter konsekvensene for eventuelle overtredelser. Det vil i all hovedsak være fokus på dvfl. § 37 ettersom denne bestemmelsen gir uttrykk for dagens rettstilstand.

3.5.1 Dyrevernavloven § 31

Opprinnelig bestemte dvl. § 31 at dersom noen brøt reglene i dyrevernavloven med forsett eller uaktsomhet, *"vert han straffa med bot eller fengsel i opp til 6 månadar"*. Straffen kunne økes med fengsel opptil 1 år dersom vedkommende tidligere hadde blitt dømt for noe lignende. Medvirkning var også omfattet av bestemmelsen.

I 2001 ble straffebestemmelsen endret, og straffenivået ble betydelig forhøyet. Etter endringen kunne forsettlig eller uaktsomt brudd på loven straffes med bot eller fengsel inntil 1 år. Den mest vesentlige endringen var at grove tilfeller kunne straffes med fengsel opp til 3 år.⁷⁶ Bakgrunnen for lovendringen var departementet mente at:

"[d]agens lave maksimumsstraff harmonerer (...) ikke med den alminnelige rettsoppfatning. Det synes som om domstolene er forsiktige med å legge seg på lovens maksimal straff, selv for de groveste brudd på loven. Departementet finner det derfor ønskelig å øke den generelle strafferammen og skjerpe strafferammen ytterligere ved grove brudd på loven. Dette vil gi domstolene en større mulighet for å differensiere

⁷⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 66

⁷⁶ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 14-15

straffen utfra alvorlighetsgrad".⁷⁷

Endringen i strafferamme ble videre begrunnet med at det ville ha en større allmennpreventiv virkning.⁷⁸

Straff for medvirkning til overtredelse ble ved lovendringen tatt ut av § 31 ved et uhell. Departementet forstod det slik at medvirkning ville følge direkte av straffeloven, men dette var en misforståelse.⁷⁹ Dette fikk store konsekvenser for det strafferettslige vernet, og kan illustreres gjennom Rt. 2007 s. 496. Saken handlet om en mindreårig gutt som drev slakteproduksjon av gris på gården til sin far. Dyrene fikk dårlig stell og tilsyn, og over 150 griser måtte avlives på grunn av deres dårlige tilstand. Både sønnen og faren ble dømt i lagmannsretten. Faren ble dømt på bakgrunn av at han hadde tillatt sønnen å drive slakteproduksjon som mindreårig, og således gjort driften mulig.⁸⁰ Høyesterett kom frem til at faren måtte gå fri for straff fordi medvirkning ikke var straffbart. Saken viser at det strafferettslige vernet av dyr ble vesentlig svekket ved at medvirkning til dyremishandling ikke lenger var straffbart.

3.5.2 Dyrevelferdsloven § 37

3.5.2.1 Endring i skyldkravet

Dyrevelferdsloven § 37 er i det vesentlige en videreføring av dvl. § 31. En viktig endring er at skyldkravet er skjerpet. Tidligere var skyldkravet forsett eller uaktsomhet, mens etter § 37 er det nå krav om forsett eller grov uaktsomhet. Strl. § 23 bestemmer at *"den som handler i strid med kravet til forsvarlig opptreden på et område, og som ut fra sine personlige forutsetninger kan bebreides, er uaktsom"*. I samme bestemmelse er grov uaktsomhet definert som en handling som er *"svært klanderverdig og det er grunnlag for sterk bebreidelse"*. Det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter har blitt svekket i den forstand at en simpel uforsvarlig opptreden overfor dyr ikke lenger er straffbart.

Rettspraksis fra før lovendringen, hvor uaktsomme overtredelser ble straffet, kan illustrere svekkelsen av det strafferettslige vernet. Rt. 2009 s. 1595 handlet om et slakteri som hadde

⁷⁷ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 3-4.

⁷⁸ Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) s. 12

⁷⁹ Rt. 2007 s. 496 (avsn. 14-18)

⁸⁰ LG-2005-144689

utsatt slaktingen av sauer og lam. I tiden mellom den opprinnelige og den nye datoen for slakting hadde dyrene fått feil fôr som medførte at 10 av sauene døde eller måtte avlives. I denne saken kom Høyesterett frem til at skyldgraden var alminnelig uaktsomhet, og slakteriet ble ilagt en foretaksstraff på 300 000 kr. Etter dagens lovgivning er det nærliggende å konkludere med at slakteriet ikke kunne fått en så streng straff ettersom alminnelig uaktsomhet ikke lenger er straffbart. Dette taler for at det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter er svekket.

RG. 2000 s. 1390 handlet om en mann som ikke hadde føret dyrene sine i tilstrekkelig grad, og ble idømt 36 dager betinget fengsel. Skyldgraden ble fastslått som alminnelig uaktsomhet. Etter gjeldende rett ville fengselsstraff vært uaktuelt ut fra rettens resonnement, og vedkommende ville sannsynligvis blitt ilagt et overtredelsesgebyr. Ettersom fengselsstraff er en betydelig strengere sanksjon enn et overtredelsesgebyr, viser denne saken at endringen i skyldkravet har hatt en negativ innvirkning på dyrs strafferettslige vern.

At skyldkravet er skjerpet vil gi et større rom for straffrihet ved dyremishandling, og er en klar svekkelse av dyrs strafferettslige vern. I forarbeidene ble det trukket frem at uaktsomme overtredelser ikke går ubemerket hen, men at de skal straffes i form av administrative sanksjoner, for eksempel ved bruk av overtredelsesgebyr. Dette begrunnes med at slike sanksjoner ofte vil virke mer effektivt enn straff.⁸¹ Dette trekker i den retning at dyr er vernet mot uaktsomme handlinger til en viss grad, men ikke i et strafferettslig perspektiv.

Et mål med dyrevelferdsloven er ifølge forarbeidene ”å utrede hjemler for en profesjonell dyrevernforvaltning”.⁸² At de administrative virkemidlene også nå omfatter uaktsomme overtredelser, vil bidra til en mer effektiv rettshåndhevelse av loven. Dette kan ha en forebyggende effekt ved at det blir en økt sannsynlighet for at loven håndheves.⁸³ En forlengelse av dette er at flere overtredelser sanksjoneres, som igjen vil bidra til økt etterlevelse av loven. Administrative sanksjoner vil normalt også forkorte tiden mellom overtredelse og sanksjon. Dette kan ha en positiv innvirkning på sanksjonens preventive effekt.⁸⁴ Til tross for at straffen ikke er like streng som etter dyrevernloven, vil de administrative sanksjonene og den effektive håndhevelsen sammen gi en større preventiv

⁸¹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 84.

⁸² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 9

⁸³ Kommentartutgave (2011) s. 408

⁸⁴ NOU 2003: 15 s. 149

effekt etter dyrevelferdsloven. Etter min mening gir derfor utvidelsen av de administrative sanksjonene et sterkere vern av dyrene.

Som nevnt ble medvirkning tatt ut av straffebestemmelsen i dvl. § 31 på grunn av en misforståelse. I dvl. § 37 er medvirkning igjen omfattet. I dag er dette likevel overflødig ettersom strl. § 15 gir et generelt ansvar for medvirkning. Ved å se hen til rettens vurdering i Rt. 2007 s. 496 (se pkt. 3.5.1) er det klart at faren også ville blitt straffet etter dagens rettstilstand. Det er på det rene at dyr nyter et sterkere strafferettslig vern etter dyrevelferdsloven når det er knyttet straffansvar til medvirkning.

3.5.2.2 Vurdering av skyldgrad og straffutmåling

Vurderingen av skyldgrad er interessant i forbindelse til dyrs strafferettslige vern. Dvl. § 6 oppstiller en regel om at dyreholder må ha faktisk kompetanse til å vare på dyrene. Dette kravet tilsier at uvitenhet og manglende kompetanse ikke kan påberopes som en formildende omstendighet ved overtredelser, og at det vil gi grunn til sterk bebreidelse.⁸⁵ Dette vil få betydning i vurderingen av aktsomheten til lovovertrederen. Aktsomheten skal bedømmes på et objektivt grunnlag. Dette innebærer at skyldvurderingen ikke varierer med personlige forutsetninger innenfor samme rolle, som for eksempel ung alder.⁸⁶ Det stilles like krav til enhver person som har ansvar for dyr. Dette kompetansekravet er viktig i forbindelse til aktsomhetsbedømmelsen, og følgelig for dyrs strafferettslige vern.

Ifølge forarbeidene skal heller ikke personlige forhold tillegges vekt ved straffutmålingen:

*”Det er få tilfeller av ubetinget fengsel, selv for svært grove overtredelser. Denne type saker er ofte forbundet med alvorlige personlige problemer, noe som vil kunne være relevant i forbindelse med straffutmålingen. Departementet mener imidlertid at personlige forhold ikke kan unnskylde alle alvorlige brudd på dyrevelferdslovgivningen og generelt gi grunnlag for lavere straff. Grov dyremishandling er handlinger der straffverdigheten tilsier at strengere straffer bør idømmes”.*⁸⁷

⁸⁵ Kommentartutgave (2011) s. 411

⁸⁶ Kommentartutgave (2011) s. 411

⁸⁷ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

Eksempler på personlige problemer kan være depresjon, sykdom eller lignende. HR-2016-2285-A (Jøa-saken) kan illustrere dette.⁸⁸ I denne saken var sønnen deprimert som følge av at hans far ble diagnostisert med alzheimers. Høyesterett slo fast at dette måtte ilegges begrenset vekt.⁸⁹

At personlige forhold ikke tillegges vekt skiller dyrevernsrett fra flere andre rettsområder hvor det som regel tas hensyn til subjektive forhold.⁹⁰ Det er generelt et grunnleggende prinsipp i norsk straffelovgivning at personlige forhold skal tillegges vekt i vurdering av skyldgrad og straffutmåling.⁹¹ Når personlige forhold ikke tillegges vekt ved straffutmåling, vil dyr være ytterligere beskyttet mot mishandling. Dette innebærer at dyr er beskyttet mot mennesker med personlige problemer, og som sannsynligvis ikke kan bebreides i like stor grad som mennesker uten personlige problemer. Det kan diskuteres om dette er riktig, men dette vil jeg komme nærmere inn på nedenfor (pkt. 5.2.1). Uansett vil de strenge kravene til dyreholder gi dyr et sterkt strafferettslig vern.

3.5.2.3 Overtredelser unntatt fra straff

Dvfl. § 37 tredje ledd bestemmer at overtredelser av §§ 4, 5 og 6 er unntatt fra straff. Disse bestemmelsene omhandler hjelpeplikt, varslingsplikt og kompetanse. I forarbeidene er unntaket begrunnet med at:

*”Departementet har merket seg høringsinnspill som peker på at det bare unntaksvis skal brukes straff for å tvinge personer til å hjelpe andre. Dette prinsippet bør anvendes tilsvarende når det gjelder hjelp til dyr. Ut fra dette har departementet kommet til at det ikke vil være riktig å kunne straffesanksjonere unnlattelse av å handle i henhold til bestemmelsene om hjelpeplikt og om varslingsplikt. Departementet mener videre at det ikke vil være riktig å straffesanksjonere brudd på bestemmelsen om kompetanse og ansvar alene. Overtredelse av bestemmelsen om kompetanse og ansvar vil imidlertid kunne være et relevant moment ved vurderingen av andre overtredelsers straffverdighet”.*⁹²

⁸⁸ Se pkt. 4.3.3.1 nedenfor for gjennomgang av dommen.

⁸⁹ HR-2016-2285-A (avsn. 33)

⁹⁰ Kommentarutgave (2011) s. 411

⁹¹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 427

⁹² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

Disse unntakene gir umiddelbart et inntrykk av at det strafferettslige vernet er noe svekket. Bestemmelsen tilsier at hjelpe- og varslingsplikten, samt kompetansekravet, ikke har noen reell betydning. Etter dvfl. § 34 kan det ilegges overtredelsesgebyr ved brudd på loven, herunder §§ 4, 5 og 6. Dette er en administrativ sanksjon, og vil ikke kategoriseres som straff. Etter dyrevelferdsloven kan følgelig ikke brudd på §§ 4, 5 og 6 møtes med straff.

Overtredelse av hjelpe- og varslingsplikten kan imidlertid i realiteten være straffbart i medhold av annen lovgivning. For eksempel finner vi straffebestemmelser i forbindelse til hjelpeplikten overfor dyr i vegtrafikkloven § 12 jf. § 31.⁹³ Det samme finner vi i matloven § 6 jf. § 28 om varslingsplikten.⁹⁴ På et generelt grunnlag kan vi se til strl. § 196 som hjemler plikten til å avverge straffbare forhold. Dette viser at unntakene i dvfl. § 37 tredje ledd ikke gjelder for alle tilfeller i praksis, men at brudd på §§ 4 og 5 ofte kan straffes med hjemmel i andre lover.

3.5.3 Kort om rettighetstap

Det er ikke uvanlig at det idømmes rettighetstap ved siden av straff. I noen tilfeller anvendes rettighetstap også alene. Bestemmelser om rettighetstap var tidligere gitt i dvl. § 32, og finnes i dag i dvfl. § 33. Formålet med rettighetstap er å sikre dyr mot å bli utsatt for dårlig behandling av en person som tidligere har vist seg å ikke være skikket til å ta vare på dyr.⁹⁵ Dette har stor betydning for vernet av dyr, men ikke i et strafferettslig perspektiv. Rettighetstap anses ikke som straff etter norsk rett, og gir dermed heller ikke et strafferettslig vern av dyrene.⁹⁶

⁹³ Lov av 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk

⁹⁴ Lov av 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv.

⁹⁵ Kommentartutgave (1997) s. 153

⁹⁶ Rt. 2003 s. 1750 (avsn. 14)

4 FORHOLDET MELLOM STRAFFERAMME OG UTMÅLT STRAFF

4.1 Innledning

Som nevnt, er både strafferammen på 1 år for alminnelige overtredelser og 3 år for grove overtredelser uendret. I det følgende undersøkes rettspraksis kronologisk for å avklare om det har skjedd en utvikling i utmåling av straff. Ettersom rettighetstap ikke anses som straff, vil det ikke trekkes frem dersom rettighetstap er idømt i tillegg til andre sanksjoner.

For å få frem utviklingen av det strafferettslige vernet vil lignende saker sammenlignes med hverandre. Det skilles derfor mellom ulik dyremishandling, herunder brudd på forbudsbestemmelsene og påbudsbestemmelsene gjennomgått i forrige kapittel.

Å analysere straffutmåling kan være utfordrende ettersom den ofte er konkret for den bestemte saken, og utmålingen i stor grad beror på skjønn fra domstolene. Likevel kan det trekkes visse generelle retningslinjer ut av den rettspraksis som analyseres i det følgende.

4.2 Straffutmåling ved brudd på forbudsbestemmelsene

I pkt. 3.3 ble det fastslått at det er visse handlinger mot dyr som er forbudt å foreta seg. Disse forbudene gjelder ikke kun dyreholder, men de retter seg mot enhver person. Nedenfor følger en undersøkelse av rettspraksis som omhandler brudd på forbudsbestemmelsene i dyrevernloven og dyrevelferdsloven, herunder dvl. §§ 2 og 9, og dvfl. §§ 12 og 14. Disse bestemmelsene omhandler vold mot dyr og avlivingsmetoder som strider mot loven. Selv om sakene fremstår som ulike, er de likevel sammenlignbare på grunn av karakteren av dyremishandlingen, nemlig at den er av kortere varighet. Dette har stor betydning for straffutmålingen.

4.2.1 Saker avgjort etter dyrevernloven før endring i strafferamme

Rt. 1993 s. 1380 handlet om en mann som drev oppdrett av hunder. Han fikk problemer med å selge en av valpene, og valgte derfor å beholde den selv. Da hunden var 13 måneder gammel, bestemte mannen seg for å avlive hunden ved å legge rottegift i føret med den hensikt å få utbetalt forsikringspenger. Mannens sønn ble oppmerksom på hva som foregikk, og mens faren var på jobb, skjøt han hunden for ende dens lidelser. Høyesterett mente mannens handlinger måtte kategoriseres som svært grov dyremishandling ettersom det ble gjort

målbevisst og med hensikt om økonomisk vinning. Mannen ble dømt til 21 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. § 2 jf. § 9.

LB-2001-1947 handlet om en ung mann som hadde medvirket til mishandling av tre katter. Ved ett tilfelle hadde han holdt vakt mens en kamerat helte brennbar væske over en katt og tente på, og til slutt slo den med en hammer. Ved en annen hendelse hadde han medvirket til å feste en påtent kinaputt rundt halsen på en katt. I et siste tilfelle hadde han vært passasjer hvor en katt ble slept etter en bil. Ved alle tilfellene døde kattene som følge av mishandlingen. Mannen ble i tingretten dømt til 60 dager fengsel, hvorav 15 dager ubetinget, etter dvl. § 31 jf. § 2. Lagmannsretten endret straffen, under dissens, til å gjelde fullt ut betinget.

Flertallet mente det ikke var grunnlag for å ilegge ubetinget fengselsstraff fordi det ikke forelå noen individualpreventive grunner. Det hadde gått halvannet år fra hendelsene til pådømmelse, og på denne tiden hadde mannen endret livet sitt og kommet seg ut av det kriminelle miljøet han tidligere var en del av. De slo fast at det i utgangspunktet bør reageres med ubetinget fengselsstraff i så grove tilfeller som dette etter den alminnelige rettsoppfatning, men at de individuelle hensynene måtte veie tyngst. Mindretallet var enige i at individualpreventive grunner ikke tilsa en ubetinget fengselsstraff, men at individuelle hensyn måtte vike ved så grov dyremishandling som i et slikt tilfelle.

Mine undersøkelser viser at det ikke finnes ytterligere relevant rettspraksis innenfor dette tidsrommet. Det er følgelig disse to dommene som må gi en føring på straffenivået før strafferammen ble endret. Ifølge dommene ovenfor lå straffenivået for grov dyremishandling på opptil 21 dager ubetinget fengsel, eventuelt en lengre betinget dom. Ettersom en ubetinget fengselsstraff er en svært streng straff, vil det tilsi at dyrene nøy et strafferettslig vern til en viss grad. Likevel kan ikke 21 dager anses som særlig lang tid for grov dyremishandling, og må klart tale for at det strafferettslige vernet var svakt på denne tiden. Den sistnevnte dommen viser også hvor stor betydning individuelle forhold hadde for det strafferettslige vernet. Dersom mindretallets synspunkt hadde blitt det gjeldende, ville vernet vært noe sterkere.

4.2.2 Saker avgjort etter dyrevernsloven etter endring i strafferamme

RG. 2009 s. 1637 handlet om en mann som kastet en annens hund ned en bakke og sparket den hardt i magen slik at den døde innen ett minutt. Mannen hevdet hunden hadde virket aggressiv mot hans egne hunder og at volden ble utført i nødverge. Dette ble avkreftet av

samtligte vitner, og det ble bevist at volden ble utført forsettlig. I straffutmålingen la retten vekt på at handlingen var grov og forsettlig, at det ikke forelå noen formildende omstendigheter, og at både individual- og allmennpreventive hensyn gjorde seg gjeldende. Mannen ble dømt til 30 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. § 2.

I denne saken uttrykte førstvoterende at ”aktor har nedlagt påstand om at tiltalte dømmes til fengsel i 30 dager. Retten finner denne straffepåstanden noe mild, men har likevel ikke funnet grunn til å gå over aktors påstand”. Med tanke på lovgivers ønske om at krenkelser av dyrs rettigheter skal straffes strengere, er denne uttalelsen oppsiktsvekkende. Det er også merkverdig at påtalemyndigheten ikke la ned påstand om høyere straff. Dette taler for at dyrs strafferettslige vern var svakt når det gjaldt voldshandlinger.

De øvrige dommene som ble avsagt etter lovendringen viser at det hovedsakelig ble idømt bøter ved dyremishandling av kortere varighet.⁹⁷ Dette taler for at det strafferettslige vernet var svekket etter lovendringen. Ved å ta utgangspunkt i RG. 2009 s. 1637, som var den alvorligste saken etter strafferammen ble forhøyet, ser vi likevel at det har vært en liten utvikling. Straffen har økt med noen dager, samt at retten påpeker at en strengere straff kunne vært aktuell. Dette viser at det var større bevissthet rundt straffenivået ved dyremishandling.

4.2.3 Saker avgjort etter dyrevelferdsloven

Etter dyrevelferdsloven trådte i kraft viser mine undersøkelser at det har blitt avsagt 3 dommer vedrørende dyremishandling etter dvl. §§ 12 og 14. I samtligte av disse dommene har det blitt idømt ubetinget fengselsstraff.⁹⁸ I 2016 avsa Høyesterett HR-2016-295-A (Lukasdommen). Dette er en sak som har vært mye omtalt i mediene siden 2014, og den engasjerte et stort publikum.⁹⁹ Høyesterett bruker saken til å ta et oppgjør med straffenivået på saker som omhandler dyremishandling. Under følger en gjennomgang av dommen.

4.2.3.1 Lukasdommen

Lukasdommen handlet om en person som avlivet hunden sin ved å feste et betongrør til båndet og kaste hunden over en bro slik at den druknet. Den tiltalte benyttet seg av denne

⁹⁷ Se TKISA-2005-179636, TKISA-2007-7289 og LH-2008-56163.

⁹⁸ Se THAUG-2010-155241 (60 dager ubetinget fengsel for drap på en ku) og TOSLO-2012-184419 (isolert sett 90 dager ubetinget fengsel for vold mot en hund og en valp).

⁹⁹ Se feks <http://www.tv2.no/a/8022036/> og <https://www.nrk.no/ostfold/lucas-saken-kan-endre-maten-vi-straffer-dyremishandlere-1.12760189>

metoden fordi han ikke hadde råd til veterinærutgifter, og at han hadde hørt at drukning var en human måte å avlive et dyr på. Han handlet altså forsettlig. Høyesterett kom frem til at 120 dager ubetinget fengsel var en passende straff, men vedkommende fikk 30 dager i fradrag for tilståelse. Dommen lød derfor på 90 dager ubetinget fengsel etter dvfl. § 37 jf. § 12 jf. § 14.

Høyesterett foretar en grundig gjennomgang av lov og forarbeider, og viser til at lovgiver og allmennheten ønsker en strengere straffutmåling for dyremishandling. Tre dommer fra 1990-tallet blir trukket frem for å vise hvordan dyremishandling ble straffet tidligere, og retten benytter disse for å fastslå hva som ikke vil være riktig straffnivå etter gjeldende lovgivning. Videre trekker Høyesterett frem tre nyere underrettsdommer for å vise hvordan de har sett på straffnivået. Førstvoterende fastslår deretter at de sakene ikke er veiledende ettersom alvorlighetsgraden ikke er den samme. Av denne grunn måtte Høyesterett stå fritt til å vurdere hvilken straff som var passende. Dette viser at Høyesterett foretar en isolert vurdering, og dermed tar et oppgjør med straffnivået. Dette gir dommen høy prejudikatverdi.

Høyesterett uttaler at *”[v]ed fastsettelsen av straff er det først og fremst handlingens grovhet som er styrende. Det betyr at det må stå sentralt hvor mange dyr som rammes, hvor stor lidelse de er påført, og graden av skyld”*.¹⁰⁰ Når Høyesterett trekker ut disse momentene som generelle retningslinjer i forbindelse med straffutmåling, bidrar det også til å gi dommen høy prejudikatsverdi.

Ved å sammenligne dommene som ble vurdert etter dyrevelferdsloven med de øvrige dommene ovenfor, ser vi at det har vært en stor utvikling på rettsområdet. Straffenivået har økt betydelig, og dette bidrar til et sterkere strafferettslig vern mot dyremishandling.

4.3 Straffutmåling ved brudd på påbudsbestemmelsene

Som nevnt ovenfor (avsn. 3.1.3.), ligger det et stort ansvar på dyreholder for å sørge for at dyr har det godt. Påbudene i dvl. § 5a og dvfl. § 24 omhandler i all hovedsak å sørge for at dyr har tilstrekkelig høy livskvalitet, og brudd på disse sikringspliktene innebærer ofte at dyr påføres langvarige lidelser. Det er på det rene at dette får betydning i straffutmålingen. I det følgende undersøkes rettspraksis som omhandler brudd på påbudsbestemmelsene i dyrevernsloven og dyrevelferdsloven, herunder dvl. § 5a og dvfl. § 24.

¹⁰⁰ HR-2016-295-A (avsn. 30)

4.3.1 Saker avgjort etter dyrevernsloven før endring i strafferamme

Rt. 1991 s. 360 handlet om en mann som ikke hadde sørget for at hans besetning på 10 storfe hadde fått fôr og vann, noe som medførte at alle dyrene sultet og tørstet til døde. Dette hadde foregått over en periode på 3 måneder. Mannen hadde søkt om poliklinisk hjelp som følge av at hans kone hadde forlatt han, og at han derfor hadde gått inn i en depresjon. Høyesterett slo fast at mannen handlet med forsett ettersom han var klar over situasjonen, og kom frem til at hans personlige problemer var av sosial karakter, og derfor ikke kunne være en formildende omstendighet. Videre mente Høyesterett at dette var et såpass graverende tilfelle som det måtte reageres på med ubetinget fengselsstraff. Mannen ble dømt til 30 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. § 2. Av ukjente grunner ble ikke daværende dvl. § 5 om stell og tilsyn anvendt.

Rt. 1994 s. 1272 handlet om en mann som hadde omkring 80 hunder og 14 katter. Dyrene oppholdt seg i mørke rom som var overfylte, rommene og dyrene var preget av manglende rengjøring, og dyrene fikk ikke mosjon. Dette hadde foregått over en periode på 4 måneder. Mannen hadde fått flere henvendelser fra myndighetene om at han måtte bedre forholdene, men han hadde ikke rettet seg etter dette. Da dyreholdet ble avsluttet av myndighetene, måtte 14 hunder og 14 katter avlives, 61 hunder ble omplassert, og mannen selv fikk beholde 7 hunder. Høyesterett la vekt på det store omfanget dyr, at det var grove og forsettlig overtreddelser, at det foregikk over en relativt lang periode, og at mannen ikke hadde rettet seg etter henvendelsene fra myndighetene. Mannen ble idømt 60 dager fengsel, hvorav 14 dager ubetinget, etter dvl. § 31 jf. §§ 4 og 5.

Rt. 1994 s. 1274 handlet om en mann som drev produksjon av sau, og som hadde vanskjøttet i alt 36 sauer og lam, samt et uvisst antall gjess. Mannen hadde gått tom for fôr, og dyrene gikk derfor uten mat i en periode som ble anslått til å være på minst 2 måneder. Dyreholdet ble avsluttet etter en kontroll av myndighetene etter mannen hadde levert inn 9 avmagrede sauer til slakt. De resterende 27 dyrene ble nødslaktet. Mannen hevdet det måtte være en formildende omstendighet at han ikke hadde fôr tilgjengelig, og at han ikke hadde økonomi til å skaffe det. Høyesterett la ikke vekt på dette ettersom det fantes flere handlingsalternativer. Høyesterett mente at det måtte reageres strengt på denne typen dyremishandling. Det handlet om et stort antall dyr som med forsett ble påført store lidelser som følge av svært mangelfull foring. Mannen ble idømt 30 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. §§ 2 og 5.

I dommene ovenfor ser vi at Høyesterett var konsekvent i sin straffutmåling når det gjaldt de alvorligste tilfellene av vanskjøtsel. Straffenivået lå på 30 dager ubetinget fengsel i slike saker. Foruten de dommene som er redegjort for, viser mine søk at det har blitt avsagt ytterligere 7 dommer vedrørende vanskjøtsel av dyr. Samtlige av disse dommene har resultert i bot, rettighetstap eller betinget fengsel.¹⁰¹

4.3.2 Saker avgjort etter dyrevernloven etter endring i strafferamme

TFJOR-2007-35019 handlet om en mann som drev gårdsbruk med sau. Under en inspeksjon fant Mattilsynet 21 døde sauer i fjøset. Mannen forklarte at sauene hadde omkommet som følge av dårlig fôr, men retten fant det bevist at dyrene døde på grunn av manglende føring og vanstell. I straffutmålingen la retten vekt på at det gjaldt en alvorlig overtredelse av dyrevernloven, herunder at dyrene hadde gjennomgått unødige lidelser i omkring én måned, og at mannen ikke hadde iverksatt tiltak når han fant de døde sauene. Retten trakk frem lovendringen og lovgivers ønske om å idømme strengere straffer ved alvorlige tilfeller av vanskjøtsel. Mannen ble idømt 30 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. § 5a.

LF-2006-156696 (Hustrudommen) handlet om en kvinne som, sammen med sin mann, hadde drevet gård med omkring 100 sauer. Begge var agronomer. Sauene hadde ikke fått tilstrekkelig med fôr, stell og tilsyn, og dette hadde ført til at 9 sauer og 8 lam døde, samt at 83 sauer måtte avlives på grunn av avmagring. Retten vektla at mannen hadde utført det daglige arbeidet med dyrene, men at kvinnen bevisst hadde forholdt seg uvitende om forholdene. Ved flere av inspeksjonene på gården hadde de fått informasjon om at de måtte bedre forholdene for dyrene, og dette var kvinnen kjent med. Det var derfor svært klanderverdig at kvinnen hadde forholdt seg passiv, og retten kom frem til at hun hadde vært grovt uaktsom. Kvinnens helseproblemer ble tillagt begrenset vekt. Retten la vekt på at lovendringen fra 2001 pekte i retning av at det skulle ilegges strengere straff for alvorlige overtredelser. Kvinnen ble dømt til 30 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. § 2 og § 5a. Mannen ble dømt til 45 dager ubetinget fengsel etter dvl. § 31 jf. § 2 og § 5a i Romsdal tingrett.¹⁰²

¹⁰¹ Se Rt. 1990 s. 974, Rt. 1991 s. 2, Rt. 1992 s. 615, Rt. 1993 s. 1397, LE-1995-1494, LA-1997-1550 og LG-1999-1116.

¹⁰² Se TROMS-2006-110079 jf. LF-2006-156696

I dommene ovenfor påpekte retten at en skjerpelse av straffutmåling var ønskelig etter lovendringen, men det kan virke som at domstolene var forsiktige med å utøve dette i praksis. Det er kun saken i Romsdal tingrett som endte med en høyere straff enn hva som var tilfelle før lovendringen. Det ble avsagt ytterligere 18 dommer etter lovendringen som ble vurdert etter dyrevernloven. Samtlige av disse sakene resulterte i betinget fengsel, bot eller rettighetstap.¹⁰³ Straffenivået var således tilnærmet likt til tross for lovgivers ønske om å ilegge strengere straffer. Utviklingen av dyrs strafferettslige vern var således mer av teoretisk karakter i årene etter lovendringen.

4.3.3 Saker avgjort etter dyrevelferdsloven

RG. 2012 s. 1123 handlet om en mann som unnlot å gi sine 150 griser tilstrekkelig med fôr, stell og tilsyn. I løpet av de 2 månedene han hadde hatt grisene, døde 136 griser og de siste 14 måtte avlives ettersom de var i svært dårlig stand. Han erkjente straffeskyld, og det ble bevist at han hadde opptrådt forsettlig. Retten kom frem til at overtredelsen var særlig grov på grunn av det store antallet griser som hadde lidd. Det ble ikke funnet 136 døde griser, men det ble funnet knokler som beviste at grisene hadde spist de døde grisene for å overleve. Flere av de levende grisene manglet halene eller andre kroppsdeler, og det viste at grisene hadde spist på hverandre. Dette var omstendigheter som kategorisert overtredelsen som grov, og som måtte virke skjerpene på straffen. Mannen ble dømt til 100 dager ubetinget fengsel etter dvfl. § 37 jf. § 24.

Retten gikk grundig gjennom endringen av strafferammen fra 2001, samt forarbeidene til dyrevelferdsloven, og viste til at det var et klart ønske om å idømme strengere straffer ved alvorlige overtredelser. Dette la retten stor vekt på. En øking av straffenivået til 100 dager ubetinget fengsel må anses som en betydelig utvikling på rettsområdet.

TTONS-2013-192744 (Stokke-saken) handlet om en mann som i en periode på omtrent 5 måneder hadde unnlatt å gi sin besetning på 450 griser tilstrekkelig med fôr og vann. Det førte til at over 400 griser døde, og de resterende grisene måtte avlives. Mannens far hadde blitt syk, og han hadde i den forbindelse fått flere gjøremål enn han maktet å gjennomføre. Dette gikk til slutt utover hans eget dyrehold. Retten fant det bevist at mannen hadde opptrådt

¹⁰³ Se LG-2001-2115, LH-2003-48, LG-2004-5871, LF-2005-53172, LF-2005-106316, LH-2005-56437, LG-2005-105637, TSOST-2006-28603, LB-2007-43563, LA-2007-124069, LE-2007-143740, LF-2007-74868, LG-2008-24593, LH-2008-14389, TSUHO-2009-151290, TSOST-2009-156253, LG-2009-17790 og TLIST-2010-148742.

forsettlig. Saken ble fastslått til å være av svært grov karakter på grunn av omfanget, varigheten og karakteren av lidelse. Det ble lagt vekt på lovgivers ønske om å skjerpe straffene. Retten uttalte også *”at det i de senere år har blitt mer fokus på dyrevelferd, og at den alminnelige oppfatning som følge av dette antagelig er at alvorlige brudd på dyrevelferdsloven må straffes betraktelig strengere enn det som hittil har vært tilfellet”*. Mannen ble dømt til ubetinget fengsel i 1 år jf. dvfl. § 37 jf. § 24.

Stokke-saken skiller seg ut fra de andre dommene som er omtalt så langt ettersom alvorlighetsgraden er betydelig større. Likevel må straffen på 1 år ubetinget fengsel anses som en vesentlig utvikling i straffutmålingspraksis innenfor saker om vanskjøtsel av dyr.

LG-2014-180426-2 handlet om en mann som hadde unnlatt å sørge for tilstrekkelig stell og tilsyn av sine 42 sauer og lam, samt 2 okser. Som følge av dette døde fem sauer, ett lam måtte avlives, og de resterende dyrene var svært preget av forholdene. Mannen hadde handlet med forsett. Retten la vekt på at omsorgssvikten hadde foregått over lang tid, omkring 1 år, at det var et stort antall dyr som var sterkt belastet, og at mannen hadde handlet med bevissthet om forholdene til tross for Mattilsynets mange krav om forbedring. Retten kom derfor frem til at det var tale om et grovt tilfelle. Også i denne dommen ble det redegjort for et allment ønske om å ilegge strengere straffer for alvorlige tilfeller av dyremishandling. Mannen ble i tingretten dømt til 120 dager ubetinget fengsel etter dvfl. § 37 jf. § 3 jf. § 23 jf. § 24, men lagmannsretten trakk fra 30 dager på grunn av lang saksbehandlingstid og erkjennelse av straffeskyld. Ifølge lagmannsretten var følgelig 120 dager fengsel i utgangspunktet riktig straffenivå.

En sammenligning av RG. 2012 s. 1123 og LG-2014-180426-2 viser en utvikling av straffutmålingspraksis i saker som er mindre alvorlige enn Stokke-saken. Dommene viser at straffenivået i 2012 lå på 100 dager ubetinget fengsel for at 150 griser døde som følge av vanskjøtsel. I 2014 lå nivået på 120 dager ubetinget fengsel for at 44 dyr gjennomgikk lignende påkjenninger og et mindre antall dyr døde som følge. Forskjellen mellom dommene er varigheten av lidelsene, altså 2 måneder i første dom mot 1 år i andre dom. Foruten dette er den umiddelbare oppfatningen at den første saken er mer alvorlig når det gjelder omfang og intensiteten av lidelsene. Det kan derfor tolkes dithen at det i 2014 ble gitt en strengere straff for et mindre alvorlig tilfelle enn hva som var tilfelle i 2012. Dette må anses som en positiv utvikling av det strafferettslige vernet av dyrs rettigheter.

4.3.3.1 Jøa-saken

HR-2016-2285-A (Jøa-saken) er en viktig avgjørelse innenfor dyrevern, og den er sentral i diskusjonen om dyrs strafferettslige vern mot vanskjøtsel. Saken skapte stort engasjement i media i 2016.¹⁰⁴

Jøa-saken handlet om en mann, med flere års erfaring fra gård, som drev kjøttproduksjon av storfe. Til sammen hadde han 92 dyr på gården. Mannen hadde lenge drevet gården med sin far, men da faren fikk påvist Alzheimers, sluttet sønnen å gå i fjøset. Stell og tilsyn av dyrene sluttet tvert, og dyrene gikk følgelig uten mat og drikke fra midten av desember 2014. Den 20. mars 2015 kom Mattilsynet på inspeksjon etter de hadde fått inn en bekymringsmelding. De ble nektet tilgang til fjøset av mannen, men kom seg inn med politiets bistand. Da fant de samtlige dyr døde i fjøset. Det ble fastslått at dyrene hadde omkommet i midten av februar på grunn avmagring, og at dyrene hadde gjennomgått store lidelser.

I retten erkjente mannen straffeskyld, men han påpekte at han ikke ønsket at dyrene skulle lide. Ektefellen hans hadde fått beskjed om å ikke gå inn i fjøset, samt at han gjennom de 3 månedene hadde sagt at han var i fjøset hver dag. På et tidspunkt hadde han også nektet ektefellen adgang til fjøset i det hun forsøkte å gå inn. Retten uttrykte at mannen kunne fortalt henne at han ikke orket å jobbe i fjøset, eventuelt bedt andre om hjelp. Mannens psykiske knekk kunne ikke stå i veien for dette. Det var ingen tvil om at mannen var klar over at dyrene hadde det vondt. Det ble derfor konstatert at mannen hadde opptrådt med forsett, og hans psykiske plager ble ilagt begrenset vekt.

Lukas-dommen, hvor de generelle retningslinjene ble fastslått (se pkt. 4.2.3.1), stod sentralt i straffutmålingen i Jøa-saken.¹⁰⁵ I Lukas-saken la påtalemyndigheten ned påstand om 10 måneder fengsel, og da svarte Høyesterett med at *”[e]n slik straff vil ikke stå i et rimelig forhold til et realistisk straffenivå for de store dyretragedier”*.¹⁰⁶ Jøa-saken var nettopp en slik dyretragedie de viste til, og dette tilsa at en betydelig strengere straff måtte idømmes.¹⁰⁷

¹⁰⁴ Se feks <http://www.adressa.no/nyheter/nordtrondelag/2016/10/20/Dyretragedien-i-«dødens-fjøs»-vil-bestemme-straffenivået-for-dyremishandling-13673485.ece> og <https://www.nrk.no/trondelag/hoyesterett-skjerper-straffen-i-joa-saken-1.13212105>

¹⁰⁵ HR-2016-2285-A (avsn. 17)

¹⁰⁶ HR-2016-295-A (avsn. 39)

¹⁰⁷ HR-2016-2285-A (avsn. 32)

I tingretten ble mannen dømt til 120 dager ubetinget fengsel.¹⁰⁸ Saken ble anket av påtalemyndigheten, og lagmannsretten mente straffen var vesentlig for lav. Lagmannsretten kom frem til at 1 år og 2 måneder ubetinget fengsel var en straff som var mer i samsvar med den allmenne oppfatningen.¹⁰⁹ Da saken ble anket til Høyesterett, la påtalemyndigheten ned påstand om at mannen skulle straffes med ubetinget fengsel i 2 år og 4 måneder. Høyesterett idømte en straff på 1 år og 8 måneder ubetinget fengsel etter dvfl. § 37 jf. § 24. Han fikk 2 måneder i tilståelsesfradrag. Dette er den strengeste straffen som har blitt avsagt på dyrevelferdsrettens område.

Jøa-saken må sies å ha høy prejudikatverdi ettersom Høyesterett foretar et oppgjør med straffenivået for de mest alvorlige dyretragediene. Jøa-saken har gitt en målestokk for hvordan saker om vanskjøtsel skal straffes i etterfølgende saker, og det forhøyede straffenivået innebærer et betydelig sterkere strafferettslig vern for dyr.

I tillegg til de dommene som er gjennomgått ovenfor, har noen få andre saker også endt med ubetinget fengselsstraff.¹¹⁰ Av alle sakene jeg har undersøkt viser det seg likevel fortsatt å være en klar overvekt av saker som har resultert i betinget fengsel, bot eller rettighetstap.¹¹¹ Dette gir et umiddelbart inntrykk av at alminnelige overtredelser av dvfl. § 24 sjeldent eller aldri blir straffet med ubetinget fengsel, men at slik straff er forbeholdt de mest alvorlige tilfellene.

4.4 Oppsummering

Domstolenes håndhevelse av dyrevelferdsloven er et av de viktigste virkemidlene i utviklingen av dyrs strafferettslige vern i praksis. Undersøkelsen av rettspraksis ovenfor viser at straffenivået har økt betydelig både når det gjelder voldshandlinger mot dyr, brudd på kravene til avlaving og vanskjøtsel. Dette viser at dyrs strafferettslige vern er vesentlig sterkere i dag enn det var for 25 år siden. Den største endringen på rettsområdet har først kommet de senere år.

¹⁰⁸ Se TNAMD-2015-163027

¹⁰⁹ Se LF-2016-24555

¹¹⁰ Se LF-2011-2611 (30 dager ubetinget fengsel), og TGJOV-2012-159999 (75 dager ubetinget fengsel).

¹¹¹ Se TNOST-2011-204321, TNETE-2011-77798, TSUHO-2011-145625, TSENJ-2011-201467, TSARP-2012-75352, THEDM-2012-8748 og TNOGU-2013-44107.

5 DEN RETTSPOLITISKE VURDERINGEN

5.1 Innledning

Nå som dyrenes faktiske strafferettslige vern ved overtredelse av påbuds- og forbudshandlinger er klarlagt, er det nødvendig å foreta en analyse for å vurdere hvorvidt dyrenes strafferettslige vern burde være sterkere. Det er særlig dyrevelferdslovens strafferamme som vil stå i sentrum av analysen.

Det er mange ulike synspunkter på hvordan dyremishandling bør straffes for å gi dyr et godt nok rettsvern. Jeg ønsker å trekke frem den juridiske vurderingen som ble gjort i forbindelse til utarbeidelsen av dyrevelferdsloven, samt synspunkter fra dyrevernorganisasjoner. Dette vil gi innsikt i bakgrunnen for lovens strafferamme, og hvorfor dette gir dyr et tilstrekkelig strafferettslig vern fra et juridisk ståsted. Samtidig representerer dyrevernorganisasjonene et ytterpunkt i diskusjonen, og deres synspunkter vil belyse hva som vil innebære et sterkere rettsvern for dyr i et rettspolitisk perspektiv.

5.2 Juridiske synspunkter

Ifølge straffelovens forarbeider er det særlig tre hensyn som skal vektlegges i fastsettelsen av strafferammer: lovovertrédelsens straffverdighet, forholdsmessigheten mellom de forskjellige lovovertrédelser, og at strafferammene må oppfattes som realistiske for omgivelsene.¹¹²

Under følger en analyse for å avklare om de tre hensyn er vektlagt i tilstrekkelig grad ved fastsettelsen av dyrevelferdslovens strafferamme. Ved å se på hvordan disse hensynene er vektlagt, vil også dyrevelferdslovens begrunnelse for straff bli klarlagt. Analysen vil gi innsikt i den juridiske begrunnelsen for at dyr nyter det sterkeste strafferettslige vernet etter gjeldende rett.

5.2.1 Lovovertrédelsens straffverdighet

Straffverdighet sier noe om hvilken straffetrussel som bør oppstilles til en gitt handling eller et straffebud.¹¹³ Det innebærer en vurdering av hvor klanderverdig en handling er, samt hvilken interesse som blir krenket av overtredelse. Deretter skal det oppstilles en

¹¹² Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 126

¹¹³ NOU 2002: 04 s. 152

strafferamme som samsvarer med den vurderingen.¹¹⁴ Ifølge forarbeidene er det klart at vold og andre overgrep mot dyr er sterkt klanderverdige handlinger.¹¹⁵ Når det gjelder mangel på stell og tilsyn, kan som regel ikke dyreholder klandres i like stor grad som ved voldshandlinger ettersom dette ofte skyldes personlige problemer.¹¹⁶ Det er likevel naturlig å konkludere med at enhver form for dyremishandling har høy straffverdighet ettersom det innebærer større eller mindre lidelser for følende vesener. Det er således en krenkelse av interesser som liv og legeme, og dette er sterkt beskyttelsesverdige interesser.¹¹⁷ Dette må selvsagt modereres ettersom dyr ikke er like beskyttelsesverdige som mennesker.

I forarbeidene uttales det at lovovertredsens straffverdighet ikke ble vektlagt i særlig grad under fastsettelsen av strafferammen. Bakgrunnen for dette er at når straffverdige handlinger skyldes personlige problemer, så vil ofte ikke trussel om straff hindre overtredelse.¹¹⁸ Da vil det være lite hensiktsmessig å oppstille en høy strafferamme. Likevel er det oppsiktsvekkende at straffverdigheten ikke er tillagt vekt ettersom visse overtredelser er sterkt klanderverdige handlinger, som for eksempel voldshandlinger.¹¹⁹ En streng strafferamme ville hatt en større preventiv effekt for slike handlinger. Tilfeller som skyldes personlige problemer kunne med fordel blitt trukket inn under straffutmåling heller enn strafferamme.

Ut fra denne analysen finner jeg at straffverdigheten burde blitt tillagt vekt i større grad enn det ble gjort. Som nevnt i pkt. 3.5.2.2, er det kritikkverdige at personlige forhold ikke anses som en formildende omstendighet ettersom dette er et grunnleggende prinsipp i norsk straffelovgivning. Ved å vektlegge straffverdighet i større grad kunne det blitt aktuelt med en høyere strafferamme, og en presisering i forarbeidene om at personlige forhold må vektlegges i straffutmålingen. På denne måten ville strafferammen gitt en større avskrekkende effekt for de som ikke sliter med personlige problemer, samt at de med personlige problemer hadde blitt bedre ivaretatt. Følgelig kunne det bidratt til et sterkere strafferettslig vern for dyr, samt et sterkere vern for mennesker.

¹¹⁴ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 126

¹¹⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 50

¹¹⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88. Se pkt. 3.5.2.2

¹¹⁷ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 126

¹¹⁸ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹¹⁹ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 50

5.2.2 Forholdsmessighet til andre lovovertrædelser

Ifølge forarbeidene skal krenkelser av sterkt beskyttelsesverdige interesser ha høyere strafferamme enn tilsvarende krenkelser av mindre beskyttelsesverdige interesser. Eksempel på sterkt beskyttelsesverdige interesser er liv og legeme.¹²⁰ Ettersom dyr er sansende og følende vesener, vil de, på lik linje med mennesker, ha interesse av å unngå fysiske lidelser.¹²¹ Det er klart at mennesker står over dyr i næringskjeden, og at mennesker følgelig skal nyte et sterkere strafferettslig vern mot lidelser enn dyr. Uttalelsene i forarbeidene kan derfor ikke anvendes direkte på forhold som angår dyr, men det er likevel retningsgivende for fastsettelsen av strafferammen.

Med tanke på at grove overtrædelser av dyrevelferdsloven innebærer alvorlige lidelser for dyr, og dette er av interesse for mennesker å hindre, er det nærliggende å tenke at dyremishandling bør ha en strafferamme på et tilsvarende nivå som grove formueskrenkelser.¹²² På denne måten vil krenkelser av dyrs liv og legeme likestilles med menneskers mindre beskyttelsesverdige interesser. Ved å se til straffelovens bestemmelser om formueskrenkelser ser vi at dette ikke er tilfelle. For eksempel straffes grovt tyveri, underslag og skadeverk med opptil 6 års fengsel jf. strl. §§ 322, 325 og 352.

Det er også nødvendig å se til andre sammenlignbare lover utenom straffeloven for å vurdere forholdsmessigheten. Eksempler på slike lover er matloven¹²³, viltloven¹²⁴, akvakulturloven¹²⁵ og lakse- og innlandsfiskloven¹²⁶. Alle disse lovene opererer med en strafferamme på 1 år, og 2 år ved særlig skjerpene omstendigheter.¹²⁷ Strafferammen i de nevnte lovene og dyrevelferdsloven må sies å være forholdsmessige ettersom det ikke er et for stort sprang mellom de. Dersom dyrevelferdsloven opererte med en strafferamme på 6 år, som ved grove formueskrenkelser, ville dyrevelferdsloven stått i et klart misforhold til øvrige lover som skal verne om dyr.

Ved å se på forholdsmessigheten mellom dyrevelferdsloven og straffeloven og andre lover som beskytter dyr, så er det naturlig å konkludere med at strafferammen i dyrevelferdsloven

¹²⁰ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 126

¹²¹ Se pkt. 2.3

¹²² Se pkt. 2.3.2

¹²³ Lov av 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv.

¹²⁴ Lov av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt

¹²⁵ Lov av 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur

¹²⁶ Lov av 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv.

¹²⁷ Jf. matloven § 28, viltloven § 56, akvakulturloven § 31 og lakse- og innlandsfiskloven § 49.

er tilstrekkelig høy. Jeg finner at forholdsmessighetskravet er tillagt i passende grad. Uttalelsene i forarbeidene viser også at forholdsmessigheten er vektlagt i vurderingen av strafferammen.¹²⁸

5.2.3 Er strafferammen realistisk?

At strafferammen skal oppfattes som realistisk innebærer flere elementer. Forarbeidene uttaler at *”[s]trafferammene bør fastsettes slik at de både virker avskrekkende på mulige gjerningspersoner, blir oppfattet som tilstrekkelige av de fornærmede, og kan tjene som veiledning for påtalemyndigheten og domstolene ved ilegging av reaksjon”*.¹²⁹ Ved utarbeidelsen av dyrevelferdslovens strafferamme ble det særlig tillagt vekt at strafferammen skal oppfattes som realistisk av borgerne. Bakgrunnen for dette var at straffebudet i første rekke skulle bidra til etterlevelse av loven.¹³⁰ Det kan tolkes dithen at dagens strafferamme fremmer etterlevelse av loven, og at den følgelig tjener sitt formål. Ved å se hen til dagens straffenivå er det nærliggende å konkludere med at en høyere strafferamme også kunne blitt ansett som urealistisk av domstolene. Argumentasjonen til departementet er forsvarlig, og jeg finner at hensynet er vektlagt i passende grad.

5.2.4 Oppsummert om strafferammen

Ved å se på hvordan de ovennevnte hensyn er vektlagt i utarbeidelsen av strafferammen etter dyrevelferdsloven, er det forståelig at strafferammen i dag ligger på 1 år for alminnelige overtredelser, og 3 år for grove overtredelser jf. dvfl. § 37. Selv om alle hensynene hadde blitt vektlagt likt, kan jeg ikke se at strafferammen ville endret seg. Det er i all hovedsak kun lovovertredsens straffverdighet som tilsier at en høyere strafferamme kunne vært aktuell, men ved å se hen til straffutmålingspraksis er det sannsynlig at en høyere strafferamme ikke ville hatt noen hensikt. Dette er på grunn av at det hovedsakelig er voldshandlinger og overgrep mot dyr som er de mest klanderverdige handlingene, og som det følgelig er knyttet høy straffverdighet til.¹³¹ Den strengeste straffen som er idømt for slike handlinger er 90 dager ubetinget fengsel.¹³² Dette er langt fra øvre sjikt av strafferammen, og Høyesterett hadde i utgangspunktet muligheten til å idømme en mye strengere straff. Etersom Høyesterett

¹²⁸ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 88

¹²⁹ Ot.prp. nr. 90 (2003-2004) s. 126

¹³⁰ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

¹³¹ Se pkt. 5.2.1

¹³² Jøa-saken (HR-2016-295-A), se pkt. 4.3.3.1

konkluderte med at 90 dager ubetinget fengsel var en passende straff, og dermed hadde et slingringsmonn på godt over 2 år, er det naturlig å konkludere med at en høyere strafferamme neppe ville forandret resultatet. Dagens strafferamme må av disse grunner sies å ligge på et riktig nivå ut fra juridiske synspunkter.

5.3 Dyrevernorganisasjoners synspunkter

Nå som de juridiske synspunktene er klarlagt, ønsker jeg å se på et ytterpunkt i diskusjonen om dyrs strafferettslige vern, nemlig dyrevernorganisasjonenes synspunkter. Dette er organisasjoner som hovedsakelig ser på dyrs behov isolert, og deres vurderinger av dyrevelferdslovens strafferamme bærer preg av dette. Disse vurderingene er relevante å trekke frem ettersom deres synspunkter kan gi en føring på hva som bør anses som dyrenes sterkeste strafferettslige vern.

I Norge finnes det en rekke dyrevernorganisasjoner som jobber for dyrs velferd og rettigheter. En av de primære arbeidsoppgavene disse organisasjonene jobber med er å påvirke den lovgivende makt til å beskytte dyr i størst mulig grad, både i et forebyggende og et strafferettslig perspektiv.¹³³ Under trekkes frem synspunkter vedrørende strafferammen i dyrevelferdsloven fra noen av de største dyrevernorganisasjonene, herunder Dyrebeskyttelsen, NOAH og Dyrevernalliansen.

Da någjeldende dyrevelferdslov var under utarbeidelse i 2007, ble det sendt ut et høringsnotat med utkast til ny lov.¹³⁴ Samtlige av de ovennevnte organisasjonene var høringsinstanser.¹³⁵ Strafferammen fra dyrevernloven ble foreslått, og senere vedtatt, videreført.¹³⁶ Strafferammen er, som nevnt, på 1 år fengsel for alminnelige overtredelser og 3 år fengsel for grove overtredelser jf. dvfl. § 37. Dette var i strid med det dyrevernorganisasjonene la frem i sine høringssvar.

¹³³ Se for eksempel NOAHs arbeidsarenaer - <http://www.dyrsrettigheter.no/om-noah/presentasjon/>, Dyrebeskyttelsens målsettinger - <https://www.dyrebeskyttelsen.no/etisk-plattform/>, Dyrevernalliansens arbeidsområder - <https://www.dyrevern.no/hva-gjor-vi>.

¹³⁴ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 10

¹³⁵ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 11

¹³⁶ Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 88

NOAH trakk særlig frem sammenhengen mellom strafferamme og straffverdighet.¹³⁷

*”NOAH mener lovgiver i større grad enn det departementet foreslår i sitt utkast, bør vektlegge lovovertredsens straffverdighet. Det er betenkelig at departementet velger å legge større vekt på straffens preventive effekt og at straffebud skal oppfattes realistisk av borgerne, enn på handlingenes straffverdighet”.*¹³⁸

Med dette trakk NOAH frem problemstillingen om at dyremishandling er en krenkelse av beskyttelsesverdige interesser, herunder liv og legeme, og at strafferammen ikke står i forhold til dette.¹³⁹ NOAH la frem forslag om en økt strafferamme på 5 år for grove overtredelser.¹⁴⁰

Dyrebeskyttelsen la vekt på samme problematikk som NOAH i sitt hørings svar.

*”Strafferammen er en indikasjon på hvor alvorlig samfunnet anser en forbrytelse å være. I så måte er det svært betenkelig at strafferammen for grove overtredelser av dyrevernsloven er 3 år, mens strafferammen for grovt skadeverk er strengere. En slik “verdisetting” står ikke i samsvar med de intensjoner og formål som lovutkastet gir. DN ønsker strengere strafferammer, av preventive årsaker, men også for å signalisere at brudd på dyrevelferdsloven bør innebære reelle, alvorlige konsekvenser”.*¹⁴¹

Dyrevernalliansen sa følgende om strafferammen i sitt hørings svar:

*”Vi finner det støtende at strafferammen for grovt brudd på dyrevernsloven er lavere enn strafferammen for å ødelegge dyrs bruksverdi som ting (...). Dyrevernalliansen mener følgelig at strafferammene bør økes for både alminnelige og grove brudd, slik at det fremstår som alvorligere å forbryte seg mot et sansende dyr, enn en livløs ting”.*¹⁴²

Hørings svarene fra de ulike dyrevernsorganisasjonene viser en bred enighet om at dyr burde ha et sterkere strafferettslig vern i form av høyere strafferamme. Organisasjonene legger særlig vekt på lovovertredsens straffverdighet og forholdsmessigheten mellom dyrevelferdslovens og straffelovens strafferammer. Jeg er enig i argumentasjonen til

¹³⁷ NOAHs hørings svar (2008) s. 29

¹³⁸ NOAHs hørings svar (2008) s. 29

¹³⁹ NOAHs hørings svar (2008) s. 30 jf. Ot.prp. nr 90 (2003-2004) s. 126

¹⁴⁰ NOAHs hørings svar (2008) s. 33

¹⁴¹ Dyrebeskyttelsens hørings svar (2008) s. 9

¹⁴² Dyrevernalliansens hørings svar (2008) s. 17-18

organisasjonene, men en vesentlig del av vurderingen av strafferammen er ikke analysert av organisasjonene, herunder straffens realistiske nivå. Dette gjør vurderingen mangelfull og ufullstendig. Når dyrevernsorganisasjonene kun fokuserer på momentene som taler for en høyere strafferamme, er det klart at dette også blir konklusjonen. Dersom organisasjonene også hadde sett nærmere på straffens realistiske nivå, samt forholdsmessigheten mellom dyrevelferdsloven og andre lover enn straffeloven, kan det tenkes at de ville kommet til et annet resultat.

Ut fra vurderingene fra dyrevernsorganisasjonene, er det på det rene at dyrs strafferettslige vern kunne vært sterkere. Ettersom vurderingene er gjort ut fra et rent moralsk synspunkt, kan de kun vektlegges i begrenset grad.

5.4 Andre synspunkter

5.4.1 Oppdagelsesrisiko og straff

Oppdagelsesrisiko er i stor grad knyttet til straffereaksjon. Dette ble fastslått i Rt. 2002 s. 258 hvor Høyesterett uttalte at det må reageres strengt der oppdagelsesrisikoen er lav. Dette må gjøres for å oppnå en økt preventiv virkning.¹⁴³ Dyremishandling er generelt vanskelig å oppdage.¹⁴⁴ Dette er det flere grunner til. På de fleste rettsområder vil fornærmede selv anmelde et straffbart forhold.¹⁴⁵ Dette er en viktig forutsetning for at straffbare forhold skal oppdages. Dyr kan ikke melde fra dersom de blir utsatt for mishandling, og dette er den primære årsaken til at oppdagelsesrisikoen er lav på rettsområdet. Mange dyr lever også isolert fra omverdenen, særskilt produksjonsdyr som tilbringer mye tid inne på avsidesliggende gårder. Dette gjør det problematisk for omgivelsene å oppdage at dyr blir mishandlet, og følgelig anmelder forholdet.

Mange av tilfellene med dyremishandling blir oppdaget av Mattilsynet som fører tilsyn med dyrehold i Norge.¹⁴⁶ Mattilsynet har ikke tilstrekkelig med ressurser til å føre tilsyn med alle dyrehold, og følgelig er også dette en årsak til at mange tilfeller med dyremishandling ikke

¹⁴³ Rt. 2002 s. 258 (s. 261)

¹⁴⁴ Rt. 2009 s. 1595 (avsn. 28) jf. Kommentartutgave (2011) s. 423

¹⁴⁵ Knoph (2014) s. 623

¹⁴⁶ Jf. dvfl. § 30

blir oppdaget.¹⁴⁷ Den lave oppdagelsesrisikoen og de store mørketallene taler for at strafferammene bør økes for å oppnå en større preventiv effekt.

5.4.2 Reelle hensyn

Det er klart at dyr er underordnet mennesker i samfunnet. Likevel har de krav på beskyttelse som moralske vesener. Dyr må anses som en svak gruppe ettersom de har liten eller ingen mulighet til å beskytte seg selv fra skade og mishandling fra mennesker. De er følgelig avhengige av mennesker for å ha et godt liv. Dette styrkeforholdet mellom dyr og mennesker indikerer et behov for strenge strafferammer.

5.5 En kort sammenligning med nordisk rett

For å kunne vurdere hvorvidt den gjeldende rettsstilstanden etter dyrevelferdsloven er på et hensiktsmessig nivå, er det nyttig å se til andre land og hvordan de stiller seg til samme spørsmål. Det er særlig interessant å se til land som det er naturlig å sammenligne oss med. Derfor har jeg valgt å se til Sverige og Danmark, som er land vi har nær forbindelse til.

Det er nødvendig å trekke ut spesifikke områder å fokusere på, og jeg ønsker hovedsakelig å se på strafferammene i de respektive landene. Dette er konkret informasjon som gir et godt grunnlag for sammenligning, og vil belyse det norske strafferettslige vernet av dyrs rettigheter.

5.5.1 Svensk rett

I Sverige er dyr strafferettslig vernet gjennom Djurskyddslagen (dsl).¹⁴⁸ Ifølge dsl. § 36 kan brudd på de fleste bestemmelsene i loven straffes med bøter eller fengsel opptil 2 år. Dette gjelder både alminnelige og grove overtredelser. To viktige bestemmelser er unntatt fra straff, herunder §§ 2 og 4. Djurskyddslagen § 2 bestemmer at *”[d]jur skall behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande och sjukdom”*. Dette er en generell bestemmelse om hvordan dyr skal behandles, og det er oppsiktsvekkende at den ikke er underlagt straff. Dsl. § 4 bestemmer at *”[d]jur skall hållas och skötas i en god djurmiljö och på ett sådant sätt att det främjar deras hälsa och ger dem möjlighet att bete sig naturligt”*. Dette er en grunnleggende bestemmelse som beskytter dyrenes rett til å leve i et godt miljø. Det er også merkverdig at

¹⁴⁷ Mattilsynets rapport for 1. tertial 2016 s. 1 jf. Mattilsynets årsrapport (2016) s. 23.

¹⁴⁸ Djurskyddslagen av 2. juni 1988 (1988:534)

denne bestemmelsen ikke er underlagt straff. Straffebestemmelsen i dsl. § 36 gir umiddelbart et inntrykk av at dyr nyter et svakere strafferettslig vern i Sverige enn i Norge.

Djurskyddslagen benyttes i konkurrans med Brottbalken (Brb.)¹⁴⁹ jf. dsl. § 36 fjerde ledd. Dette innebærer at Brottbalken skal anvendes såfremt den vil gi samme eller strengere straff enn Djurskyddslagen. Etter Brb. kapittel 16 § 13 kan dyreplageri straffes med bøter eller fengsel opptil 2 år, og strafferammen er således den samme som etter Djurskyddslagen.

5.5.2 Dansk rett

I Danmark ble det vedtatt en ny dyrevelferdslov i år, og det var den såkalte lov om hold af dyr (dhl.).¹⁵⁰ Ifølge dhl. § 70 stk. 2 kan dyremishandling straffes med opptil 2 år fengsel. Heller ikke dansk lovgivning opererer med et skille mellom alminnelige og grove overtredelser. Det stilles krav om at overtredelsen har *”forvoldt skade på menneskers eller dyrs sundhed eller fremkaldt fare herfor”* jf. dhl. § 70 stk. 2 bokstav a. Også overtredelser som gjøres med hensikt om å oppnå en økonomisk fordel rammes av bestemmelsen jf. dhl. § 70 stk. 2 bokstav b.

Dansk dyrevelferdsrett skiller seg fra norsk rett når det gjelder tilfeller som kan straffes. Etter den norske dyrevelferdsloven stilles det kun krav om at det faktisk har forekommet en overtredelse. Det stilles ikke ytterligere krav om skade eller økonomisk vinning som etter dansk rett.¹⁵¹ Konsekvensene av og hensikten med en overtredelse tillegges heller vekt i vurderingen av skyldgrad og straffutmåling.¹⁵² Norsk dyrevelferdsrett synes følgelig å strekke seg lengre enn dansk dyrevelferdsrett.

5.5.3 Oppsummering

Ved å sammenligne strafferammer i Norge, Sverige og Danmark, er det klart at Norge skiller seg ut i den forstand at det opereres med en høyere strafferamme i Norge. Til tross for at disse nordiske landene har nær tilknytning til hverandre og samfunnsutviklingen ligger på et sammenlignbart nivå, er det Norge som utpeker seg. Analysen taler således for at det norske strafferettslige vernet av dyr er sterkt nok.

¹⁴⁹ Brottbalken av 21. desember 1962 (1962:700). Sveriges straffelov.

¹⁵⁰ Lov nr. 55 om hold af dyr af 11. januar 2017

¹⁵¹ Se dvfl. § 37

¹⁵² Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) s. 117

5.6 Avsluttende bemerkninger

De ulike momentene og synspunktene vedrørende straffenivået på dyrevelferdsrettens område trekker i ulike retninger. Hovedsakelig står de juridiske synspunktene, samt straffenivået i Sverige og Danmark, på en side, mens dyrevernorganisasjonene og reelle hensyn står på motsatt side. Dyrevelferdsrett er et svært diskutert tema, og det er vanskelig å komme til en klar konklusjon vedrørende straffenivået.

I all hovedsak finner jeg at strafferammene i dyrevelferdsloven ligger på et forsvarlig nivå. De tyngste argumentene finner jeg i den juridiske utredningen som ble foretatt i forbindelse med utarbeidelsen av dyrevelferdsloven. I tillegg ser jeg til utviklingen i straffeutmålingspraksis. Selv om strafferammene ble økt sist i 2001, og samfunnsutviklingen siden da kan forsvare en forhøyelse av strafferammene, er det først de siste årene vi har sett en økning i straffutmåling. Dette støttes også av Dyrevernalliansens rapport.¹⁵³ Slik jeg ser det er det nødvendig å etablere et straffenivå som følges ytterligere opp i rettspraksis før det eventuelt er behov for å øke strafferammene ytterligere.

¹⁵³ Dyrevernalliansen Rapport (2013) s. 7

Litteraturliste

Litteratur

Eckhoff, T. (2001). *Rettskildelære*. 5. utgave. Universitetsforlaget.

Ellefsen, R. (2013). *Med lov til å pine*. Fritt forlag.

Frøslie, A. (1997). *Dyrevernloven – Med kommentarer av Arne Frøslie*. Aschehoug.

Føllesdal, A. (2000). *Dyreetikk*. Fagbokforlaget.

Garret, A. (2000). *Animal rights and souls in the 18th century*.

Grønning, L., Husabø, E. J., Jacobsen, J. (2015). *Frihet, forbrytelse og straff – en systematisk framstilling av norsk strafferett*. Foreløpig versjon av del I og II. Fagbokforlaget.

Lilleholt, K. (2014). *Knophs oversikt over Norges rett*. 14. utgave. Universitetsforlaget.

Nygaard, N. (2004). *Rettsgrunnlag og standpunkt*. 2. utgave. Universitetsforlaget.

Stenevik, I. H., Mejdell, C. (2011). *Dyrevernloven Kommentarutgave*. Universitetsforlaget.

Artikler m.m.

Brambell, F.W. Rogers (1965). *Report of the Technical Committee to Enquire Into the Welfare of Animals Kept Under Intensive Livestock Husbandry Systems*. (Brambell-kommisjonen).

Dyrevernalliansen. (2013). Straff og tap av rett etter dyrevernloven og dyrevelferdsloven.

Eidsmo, O. H. (2008). Høringssvar – ny lov om dyrevelferd. (Dyrebeskyttelsen).

Fosså, S. (2012). Brev til Klima- og miljødepartementet med forslag til endringer i naturmangfoldloven.

Hov, J. (2005). Noen synspunkter i forbindelse med ny dyrevernlov. Brev til Landbruks- og matdepartementet 28.06.2005.

Kleveland, L. (2008). Svar på høring om ny lov om dyrevelferd. (Dyrevernalliansen).

Martinsen, S. (2008). Dyrevelferdsloven 2008: Høringssvar fra NOAH – for dyrs rettigheter.

Mattilsynet (2016). Dyrevelferden i Norge 1. tertial 2016 - Mattilsynets funn på tilsyn.

Mattilsynet. (2016). Mattilsynets arbeid med dyrevelferd. Årsrapport for 2016.

Lover og traktater

Norske

Lov angaaende Forbrydelser af 20de August 1842 (Straffeloven fra 1842)

Lov av 22. mai 1902 nr. 10 – Almindelig borgelig straffelov (Straffeloven fra 1902)

Lov av 18. juni 1965 nr. 4 om vegtrafikk (vegtrafikkloven)

Lov av 20. desember 1974 nr. 73 om dyrevern (dyrevernloven)

Lov av 2. juni 1978 nr. 37 om godtroerverv av løsøre (godtroervervloven)

Lov av 20. mai 2005 nr. 28 om straff (straffeloven)

Lov av 19. juni 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven)

Lov av 19. desember 2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet mv. (matloven)

Lov av 29. mai 1981 nr. 38 om jakt og fangst av vilt (viltloven)

Lov av 17. juni 2005 nr. 79 om akvakultur (akvakulturloven)

Lov av 15. mai 1992 nr. 47 om laksefisk og innlandsfisk mv. (lakse- og innlandsfiskloven)

Utenlandske

Amsterdamtraktaten av 1. mai 1999

Brottsbalken av 21. desember 1962 (1962:700).

Djurskyddslagen av 2. juni 1988 (1988:534)

Lov nr. 55 om hold af dyr af 11. januar 2017 (Dansk dyrevelferdslov)

Forarbeider

Ot.prp. nr. 14 (1920) Om forandring i straffelovens § 382

Ot.prp. nr. 27 (1973-1974) Lov om dyrevern

Ot.prp. nr. 68 (1999-2000) Om lov om endringer i dyrevernloven

NOU 2002: 04 Ny straffelov – Straffelovkommissjonens delutredning VII

St.meld. nr. 12 (2002-2003) Om dyrehold og dyrevelferd

NOU 2005: 13 Fra bot til bedring

Ot.prp. nr. 15 (2008-2009) Om lov om dyrevelferd

Rettspraksis

<u>Høyesterett</u>	<u>Lagmannsrett</u>	<u>Tingrett</u>
Rt. 1949 s. 374	LE-1995-1494	TKISA-2005-179636
Rt. 1990 s. 974	LA-1997-1550	TROMS-2006-110079 (upublisert)
Rt. 1991 s. 2	LG-1999-1116	TSOST-2006-28603
Rt. 1991 s. 360	RG. 2000 s. 1390	TKISA-2007-7289
Rt. 1992 s. 615	LG-2001-2115	TSUHO-2009-151290
Rt. 1993 s. 1380	LB-2001-1947	TSOST-2009-156253
Rt. 1993 s. 1397	LH-2003-48	THAUG-2010-155241
Rt. 1994 s. 1272	LG-2004-5871	TLIST-2010-148742

Rt. 1994 s. 1274	LF-2005-53172	TNOST-2011-204321
Rt. 2002 s. 258	LF-2005-106316	TNETE-2011-77798
Rt. 2003 s. 1380	LH-2005-56437	TSUHO-2011-145625
Rt. 2007 s. 496	LG-2005-105637	TSENJ-2011-201467
Rt. 2009 s. 1595	LG-2005-144689	RG. 2012 s. 1123
HR-2016-295-A (Lukas-dommen)	LF-2006-156696 (Hustrudommen)	THEDM-2012-8748
HR-2016-2285-A (Jøa-saken)	LA-2007-124069	TGJOV-2012-159999
	LB-2007-43563	TOSLO-2012-184419
	LE-2007-143740	TSARP-2012-75352
	LF-2007-74868	TNOGU-2013-44107
	LG-2008-24593	TTONS-2013-192744 (Stokke-saken)
	LH-2008-14389	TNAMD-2015-163027
	LH-2008-56163	
	LG-2009-17790	
	RG. 2009 s. 1637	
	LF-2011-2611	
	LG-2014-180426-2	
	LF-2016-24555	

Nettsider

<http://www.adressa.no/nyheter/nordtrondelag/2016/10/20/Dyretragedien-i-«dødens-fjøs»-vil-bestemme-straffenivået-for-dyremishandling-13673485.ece> (Sist besøkt 23. mai 2017)

<https://www.dyrebeskyttelsen.no/etisk-plattform/> (Sist besøkt 23. mai 2017)

<https://www.dyrevern.no/hva-gjor-vi> (Sist besøkt 23. mai 2017)

<http://www.dyrsrettigheter.no/om-noah/presentasjon/> (Sist besøkt 23. mai 2017)

<https://www.nrk.no/ostfold/lucas-saken-kan-endre-maten-vi-straffer-dyremishandlere-1.12760189> (Sist besøk 23. mai 2017)

<https://www.nrk.no/trondelag/hoyesterett-skjerper-straffen-i-joa-saken-1.13212105> (Sist besøkt 23. mai 2017)

<http://www.tv2.no/a/8022036/> (Sist besøkt 23. mai 2017)

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/stortinget-vil-ikke-avvikle-pelsdyroppdrett/a/23575960/> (Sist besøkt 25. mai 2017)

<https://www.vgtv.no/#!/video/136566/ulvedebatt-i-stortinget> (Sist besøkt 25. mai 2017)